

FÅGLAR

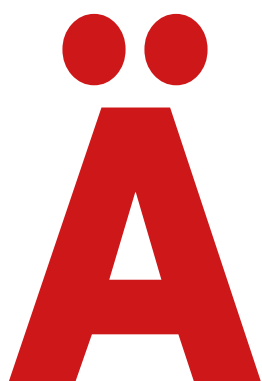
i Närke

#1 2023 Från starten #181

Staffan Ullström

Glöm inte bort **andra** när du **skådar** fåglar

Äntligen är årets bästa skådar-tid här. Som vi har längtat efter flyttfåglarnas ankomst! Även om vi ägnar mycket energi och tid åt att skriva och prata om miljö och naturvård inom ramen för Närkes Ornitologiska Förening, NOF, är det ändå skådningen som är vår "kärnverksamhet".

JAG TÄNKER dessutom ofta på hur mycket det sociala i vår förening betyder. För mig personligen har medlemskapet och engagemanget i NOF fört med sig en stor förändring i mitt skådande och hur jag förhåller mig till andra med samma intresse. Från att ha varit en ensamvarg i yngre år uppskattar jag alltmer de gruppaktiviteter vi ägnar oss åt i föreningen.

Glädjen att träffa nya och gamla bekanta har blivit en viktig del av skådandet. Dessutom ser man fler fåglar om man skådar tillsammans, vilket är en riktig pluseffekt.

Vi har ett bra fundament att stå på i NOF när det gäller inkluderandet av fler personer som gillar fåglar, men vi kan med gemensamma krafter bli ännu bättre. Då tänker jag först och främst på våra försök att skapa mer tillgänglighet till aktiviteterna vi har.

UNDER PANDEMIÅREN försvann till exempel mycket samåkande. Det var nödvändigt för att hejda smittspridningen, men nu är det dags för oss alla att ta upp den tråden igen. Det är inte bara vår miljö och vårt klimat som tjänar på det. Samåkning skapar också en utmärkt grund för nya kontakter och fördjupat kamratskap.

De skådare som saknar bil får med ökad samåkning en mycket större tillgänglighet till våra aktiviteter. Detta gäller flera grupper men kanske framför allt ungdomar som inte skaffat körkort än. Det här har så smått börjat utvecklas igen efter pandemin med utmärkta initiativ där NOFs Facebook-grupp används som platt-

form för kommunikation inför spontana skådarresor och kompisträffar i fält med nya och gamla bekanta.

Andra saker som utvecklar sig i positiv riktning är de arbetsgrupper som tagit form med engagerade medlemmar. Fikagruppen har gjort våra inomhusmöten mycket mer trivsamma och effektiva. För det ska alla ni som är med och bär stolar och bord, kokar kaffe, dukar fram och diskar efter mötet m.m., ha ett riktigt stort TACK!

Fågelskyddsarbetet fortsätter i ökande takt. Det byggs och säljs holkar i en omfattning vi inte sett på mycket länge. Medvetenheten om tillståndet i vår natur är mycket högt bland NOFs medlemmar, vilket känns bra nu när naturvården är placerad på avbytarbänken med nuvarande statsbudget.

Engagemang, från ideella rörelser som vår, kommer att behövas i mycket högre grad i framtiden för att inte naturen och fåglarna ska få det besvärligt. Har du en idé som kan gynna fågellivet i Närke? Tveka inte att höra av dig till någon av oss i styrelsen. Det finns stora möjligheter till stöd för mer fågelskyddsarbete.

TILL SLUT vill jag komma med ett par uppmaningar. Fågelsverige, med BirdLife i spetsen, har enats kring det som benämns Etiska regler eller Etiska riktlinjer. De handlar om hur vi bör uppträda i fält. Dels gentemot fåglarna för att minimera störningar, dels hur vi bemöter andra skådare, men även gentemot allmänheten.

Det är för att inte störa andra vi har etiska riktlinjer, men samtidigt på ett trevligt sätt informera om vad vi gör. Ha alltid i åtanke att frågor oftast grundar sig i nyfikenhet, och kanske kan en titt i tubkikaren göra att ännu en person börjar att skåda.

Slutligen vill jag betona vikten av att skriva rapporter om ni får en sådan uppmaning på er startsida på Artportalen. Det är varken svårt eller farligt. Känner du tveksamhet inför skrivandet kan du alltid kontakta någon i

Erk, Regionala rapportkommittén, för råd och anvisningar. Vi hjälper gärna till.

Hoppas att vi ses ofta ute bland fåglarna!

Ronnie Lindqvist

Ordförande, NOF

INNEHÅLL

i Fåglar i Närke #1.2023

LEDARE: "VAR SOCIAL NÄR DU SKÅDAR"	02
OMSLAGSFÅGELN: SÄVSPARV	03
DET GÅR BRA FÖR PILGRIMSFALKEN	04
VÄLKOMNA TILL NOF	04
NOF TILLVERKADE HOLKAR ÅT KYRKAN	05
UNIKT KRYSS PÅ TEATERLISTAN	09
JÄRSJÖ HÅLLAR – MER ÄN BARA FÅGLAR	12–13
VINTERNS ALLA SPÄNNANDE OBSAR	20–22
SPÄNNANDE OM FÅGLARNAS INTELLIGENS	23–25
FÖRENINGSEXTRA	26–27
PULSEN STEG NÄR ARTRACET AVGJORDES	28
VÅRENS ALLA AKTIVITETER	29–30
NOFS ALLA KONTAKTUPPGIFTER	31
LÄS OM NÄR VALLE BLEV KÄR I EN TJÄDER	32

6–8

Helny har superkoll
vid Tysslingen

10–11

Spetsbergsgässens
nya territorium

14–19

Så skiljer du på
snösiskan och gråsiskan

OMSLAGSBILDEN: SÄVSPARV (*Emberiza schoeniclus*)

TEXT: MARIANNE JOHANSSON KARTVÄRRELL: STAFFAN ULLSTRÖM

Sävsparven tillhör familjen fältsparvar, och det latinska namnet betyder sparven i säven.

Hanan har svart huvud, vitt mustaschstreck och nackband, vit undersida med mörka fläckar längs sidorna och brun översida. Honan har brun hjässa med gult ögonbrynsstreck, ljusbrun strupe och undersida. Båda har en liten mörk näbb. Till hösten blir hanen mera lik honan.

Storlek 14 – 16 centimeter.

Lever vid vassar, myrar, fuktig mark med buskar och i videbuskområdena i fjällen. Äter huvudsakligen insekter och frön. Häckar gärna i våtmarker.

Boet byggs i tuva av starr och vass eller under buske. Läger fyra–sex ägg som är brungråa med svartaktiga fläckar och ruvas av båda föräldrarna omkring 14 dagar. Får ofta två kullar i maj och juni.

Sävsparven är en allmän häckfågel i hela Sverige. Den är i huvudsak

en flyttfågel till västra och södra Europa. Flyttar i oktober–november och återkommer till Sverige under mars–april.

Fakta ur Närkes Fågelvärld:

Trenden är minskande nationellt, men är stabil för Närke.

Antal par i Sverige 400 000.

Antal par i Närke 6 000.

Enligt Närkes Fågelvärld har antalet säkra, troliga och möjliga häckningar ökat med tre procent från Atlas 1 (åren 1974–1984) till Atlas 2 (åren 2005–2015).

Positiv utveckling för pilgrimsfalkarna

LEIF Bertilsson visar upp en välmående ung pilgrimsfalk från det par som häckar framgångsrikt i Närke.

ANTALET PILGRIMSFALKAR i landet ökar stadigt, och i dag räknar man med att det finns över 500 häckande par.

Glädjande är att det finns häckande pilgrimsfalk i nästan alla landskap.

I Närke finns sedan 2019 minst ett häckande par som får fram ungar.

TEXT: KENT HALTUNEN

Den svenska fältskådarens fader, Erik Rosenberg (Mäster Erik), sa på 1970-talet att pilgrimsfalken var förlorad som häckfågel i Sverige. Anledningen var användningen av DDT och andra miljögifter som gick hårt åt världens snabbaste fågel.

Men ett antal entusiaster ville annat, och 1972 startades ett projekt för att få tillbaka pilgrimsfalken. Sedan dess har över 500 personer på olika sätt arbetat för att få pilgrimsfalken att åter börja häcka i vårt land. Bland annat på Nordens Ark i Bohuslän har man fött upp falkungar, som sedan satts ut på lämpliga platser. På andra håll i landet har fågelskådare bevakat

känsliga häckplatser.

Den 11 mars samlades ett 50-tal personer i Naturrum Hornborgarsjön för att summera 2022 års fältarbete med pilgrimsfalk. Numera är det BirdLife Sverige som tagit över jobbet med pilgrimsfalk från Naturskyddsföreningen.

- Det går bra för pilgrimsfalkarna, vi har minst 500 häckade par i landet. Och det är glädjande att den etablerar sig på fler och fler platser, berättade Lars Leksén som är en av samordnarna.

I Närke finns ett par som häckat varje år sedan 2019. Det är den första häckningen av pilgrimsfalk i landskapet sedan de försvann någon gång på 1960-talet. Paret i Närke har sammanlagt fått ut 13 flygga ungar.

- Kul att det går bra för "våra" falkar och att det även går bra på många andra platser runt om i landet, säger Leif Bertilsson som jobbat med falkprojektet i Närke sedan 2006.

I takt med att det blivit fler och fler observationer av pilgrimsfalk i Närke, är det också en förhoppning att det blir fler par som etablerar sig. Därför har Närkes Ornitologiska Förening monterat upp bolådor på lämpliga platser runt om i Örebro.

Välkomna, alla
NOFs nyaste
medlemmar

■ Närkes Ornitologiska Förening, NOF, är föreningen för fågelintresse, fågelskydd och fågelforskning.

Som medlem i föreningen kan du delta på exkursioner och resor, gå på intressanta föredrag och delta i utbildningar.

Du som är medlem i NOF får också föreningens fina tidskrift, Fåglar i Närke, hem i brevlådan fyra gånger om året.

Ditt medlemskap är också ett viktigt bidrag till fågelskyddet i vårt landskap.

Vi jobbar med en rad åtgärder, bland annat bolådor till berguv och pilgrimsfalk, boplatser för hussvalor och tornseglare, boplatzformar till duvhök och hornuggla, holkar till alla andra slags fåglar.

NOF växer stadigt. Vi är nu över 770 medlemmar, och här är de senaste som valt att bli medlemmar:

Bengt Westberg, Örebro,
Anne-Charlotte Karlsson, Örebro,
Mats Fröjdenstam, Örebro,
Johan Thyberg, Örebro,
Christina Söderqvist, Örebro,
Thomas Reinholdson, Örebro,
Rolf Barr, Örebro,
Marianne Boman Radley, Örebro,
Eva Jönsson, Stockholm,
David Persson, Örebro,
Hans Gustafsson, Örebro,
Siw Lindeh, Örebro,
Johnny Söderlundh, Örebro,
Marie Nybäck, Nora,
Johan Berg, Hallsberg,
Suzanne Axelsson, Örebro,
David Thureborn, Garphyttan,
Lars-Inge Pettersson, Kumla,
Susanne Pettersson, Kumla,
Kristina Silfverdal, Örebro,
Kerstin Eriksson, Örebro,
Puch Thyen, Örebro,
Anna Pellmyr, Örebro,
Ann Åberg, Örebro,
Maritha Brandensjö Mogren, A-sund,
Anders Mogren, Askersund,
Albert Ekholm, Kumla,
Marlene Folkesson, Nora,
Thomas Folkesson, Nora,
Gerd Henningsson och
Roland Knutsson, Lidingö.

HELA HOLKBYYGGGÄNGET: Kjell-Ove Nordström från föreningen Hantverket, Lars Johansson, Marianne Boman Bradley, Erik Sjöstedt, Monika Boström, Magnus Storm, Ylva Malm, Ulrika Eriksson, Åsa Bengtsson och Catarina Ericson.

Hundra bostäder – på **tolv** timmar!

VI VAR NIO glada fågelintresserade som under fyra vinterkvällar fick djupdyka ner i fåglarnas bostadsmarknad. Under ledning av Kent Halttunen och hans side-kick Lars Johansson fick vi lära oss massor om holkar till alla, från mesar till ugglor.

TEXT: YLVA MALM FOTO: KENT HALTTUNEN

När Närkes Ornitologiska Förening inbjöd till holkbyggarkursen nappade jag direkt. Jag tycker om det mesta som heter hantverk och handarbete, dessutom gillar jag att lära mig nya saker. Det var lite så jag fastnade för fågelskådning också, det finns ju så mycket att lära sig.

Under kursens första kväll i januari var det fokus på småfågelholken; bostad för blåmes, talgoxe och pilfink. Kent gick igenom hur vi skulle sätta ihop en holk, i vilket ordning delarna skulle monteras, och sedan var det bara att sätta igång.

I träslöjdssalen på Navets skola i Örebro finns ju de flesta verktyg man kan tänkas behöva, och vi lyckades få ihop 35 holkar. Jag fick med mig en holk hem också, men eftersom jag bor i lägenhet så funderar jag på att ge bort den. Jag har en kompis vars äldsta son gillar att stå i sovrumsfönstret och spana på fåglarna i trädgården.

Andra kurstillfället bjöd på star- och tornseglarholkar, inklusive några holkar till exempelvis rödstjärt, som vill ha större ingångshål än mesarna. Starholken har i stort sett samma konstruktion som småfågelholken, men med lite större dimensioner. Tornseglarholken ser

ju lite annorlunda ut och vi fick göra holkar med både ett och två ingångshål. Kent hade tyvärr råkat missa att kapa till bottenplankor till tornseglarholkarna, något jag inte kunde låta bli att ha lite roligt åt. I slutet på kvällen frågade han oss vad som var viktigt att tänka på vid holkbygge och jag svarade "att komma ihåg alla delar".

Tredje kvällen var det dags för uggleholkar. Sammanlagt fanns material till fem holkar, så vi fick jobba två och två. Jag kom några minuter sent så jag missade första halvan av Kents demonstration, jag fick förlita mig på min lagkamrat tillika kursens yngsta deltagare. Vi löste det bra tillsammans, trots några små missbedömningar. Vi fick ihop vår holk först av alla, något som tävlingsmänniskan i mig var ganska nöjd över.

Kursens allra sista tillfälle ägnades åt fladdermusholkar och på slutet hann vi även med några grå flugsnapparholkar. Fladdermusens holk var lite svårare att montera ihop eftersom plankorna inte är helt plana och gärna vill böja sig, men det var en rolig utmaning och vi fick ihop alla holkar som planerat.

Tack för en trevlig och rolig kurs!

Ett tack också till föreningen Hantverket som också fanns på plats alla kvällar och upplät lokalerna. Om någon är nyfiken på holkbygge så föreslår jag att man anmäler sig nästa gång tillfälle ges. Jag kommer säkerligen att göra fler holkar framöver.

Nu hoppas jag att Svenska kyrkan blir nöjd med sina holkar som de beställt ifrån NOF.

Änder räknade för 56:e året

Den 15 januari i år räknade Tord Larsson alla gräsänder längs Svartån i Örebro.

Tord och hans kompanjon Lennart Wiklund har räknat ändrar varje år sedan 1967. Totalt räknade Tord Larsson in 1 119 gräsänder vid årets inventering: 747 hanar och 372 honor. Inventerarna räknar alla andfåglar i Svartån i Örebro, från hängbron vid Hagastrand ner till Oset, samt Lillån från motorvägen, och "Bygärdesbäcken".

Efter att ha varit en uppgående trend från 2013 till 2019 (då var noteringen 2 348 gräsänder), har det varit lite blandat resultat de senaste fyra åren. Det kan bero på vädret: är det mildt och mycket öppet vatten har gräsänderna fler möjligheter att övervintra. Är det kallare är ändarna hänvisade till de få öppna vagnar som finns i Örebro där inventeringen sker. Vid sidan av gräsänderna noterade Tord Larsson följande fåglar vid inventeringen: 5 vigg, 2 knipa, 3 kanadagås, 3 havstrut och 2 gråhäger. Dessutom två gräsänder som är helvita och en som är en så kallad blåand.

Häng med på NOF-resor i höst

I höst arrangerar Närkes Ornitologiska Förening, NOF, resor till Falsterbo och Öland.

Vi åker i två minibussar på resorna och det är bokad boende för 14 personer vid varje resa.

Resan till Falsterbo äger rum den 13–17 september. Avresa onsdag eftermiddag och vi är hemma igen söndag kväll. Det blir en övernattnings på vandrarhemmet i Getterön, och de övriga dagarna bor vi i Lotsvillan, Falsterbo.

Resan till Öland sker den 12–15 oktober. Avresa torsdag morgon och vi är hemma igen söndag kväll. Vi bor i Näsby på södra Öland i de hus vi hyrt de senaste åren: en villa med gästhus och i Näsby gamla stationshus. Näsby ligger bra till med bara några få minuters bilfärd till Ottenby och södra udden.

BOLIST

Sveriges närmaste byggvaruhus

Fjögsta Järn & Färg AB

Letstigen 21

0585-31225

Info@fjogstajarnfarg.se

FAKTA: HELNY OLSSON

Bor: Hus i Ärvaby

Familj: Änka sedan 2010, två barn, Annacarin och Lasse som har tre flickor, katten Nisse o syster Inga.

Ålder: Fyller 85 i maj.

Gör: Pensionär sedan 2003. Jobbar ideellt vid Tysslinge Naturcenter. Jobbade innan dess inom psykiatri i Örebro under cirka 25 år.

Favoritfågel: "Det mesta är roligt men strömstaren skulle jag gärna se igen. Lunnefågel är nog drömmarten men då får jag ge mig iväg långt och det går inte".

Utmärkelser: Årets Gulspår 2018. Årets Silvertärna 2021. Båda priserna erhöll Helny som tack för stora insatser som svanräknare och svanguide vid norra Tysslingen.

Antal kryss: "Jag har ingen riktig koll men runt 350".

Kuriosa: Helny uppmärksammades i radioprogrammet Naturmorgon den 3 april 2021 och kallades i rubriken "Svan-sjöns envisaste".

PORTRÄTTET 1/2023

HELNY OLSSON har räknat svanar vid Tysslingen under många år. Det blir många tidiga morgnar för det gäller att vara på plats när sångsvanarna flyger upp till utfodringsplatserna.

MÖT HELNY, SVAN- SJÖNS EGNA

MÅNGA KÄNNER IGEN Helny och vill gärna växla några ord med henne. Här är Helny i samspråk med systrarna Elisabeth, Emma och Erika Aveborn.

"Grand Old Lady"

UNDER 20 ÅR har Helny Olsson ställt klockan i ottan för att räkna sångsvanarna vid norra Tysslingen.

– Jag är ju inte ensam men jag är nog både den äldsta och den morgonpiggaste, säger hon.

TEXT: CHARLOTTA H TIDEMAN FOTO: ARNE LUNDH

Under mars månad och början av april är det högsäsong för både svanarna och Helny. En tid som hon ser fram emot varje år. Det är mer än fullt upp och hon trivs med att vara till hjälp både för allmänheten och besökscentret. Det har hon till och med fått flera utmärkelser för.

Vi träffar Helny i ladan i Rånneasta – eller Tysslinge Naturcenter som det heter. Det är en stund efter lunchtid första onsdagen i mars och det är alldeles i starten av årets svanräkning. Helny har varit på plats sedan strax efter sex. Solen skiner och det står många bilar på besöksparkeringen.

Många drar i Helny

I ett av rummen håller kollegan Lasse Borgström möte och i den stora delen hänger Stefan Gustafssons akvareller på väggarna, något som lockar besökare. Det är inte så lätt att få några ord med Helny, många drar i henne och hon får svara på frågor om både svanarna, akvarellerna och samlarna som ska serveras till Borgströms sällskap lite senare.

– Det var vernissage i helgen och vill man köpa nåt får man vara snabb. Svanarna är ju så klart det största som händer här under året. Både bussar och husbilar med folk från hela Europa dyker upp, säger hon.

– I dag har vi bara räknat in ett hundratal svanar så det är ganska lugnt, men snart kommer det öka till tusentals. Rekordet är från den 17 mars 2017 när vi hade 5 403 svanar här, säger Helny.

Hon har inte så långt att åka från hemmet i Arvaby till norra Tysslingen. Den röda Volvon som numera har veteranstatus är en riktig trotjänare, som Helny har rattat till många fågelmarker runt om i Sverige. Hon har alldeles nyss bytt ljuddämpare och hoppas att den rullar många mil till.

– Så här års blir det nästan bara hit jag åker, men mest tycker jag om att åka på Villingsbergs skjutfält. Jag kan åka dit i min ensamhet och bara njuta av att det är så lugnt och stilla. Där har jag också gjort många fina fågelobservationer. Och så plockar jag både blåbär och lingon där.

– Förr åkte jag både till Kvismaren och Rynningeviken, men det har blivit så dyrt med bensin så nu håller jag mig i trakten.

Barndomstrakter

Hon är född i Arvaby, inte långt från Garphyttan. Mamma var hemmafru och pappa arbetade på Garphytte bruk.

– Kompisar från grannstugan och jag var utomhus för jämnar, vi höll till i skogen och i lagården. Vi busade, byggde kojor och sprang runt, sånt som barn gjorde på den tiden. Skulle vi nånstans fick vi gå, cykla eller åka skidor. Jag tyckte om naturen och fåglarna, men vi hade inga fågelböcker eller nån kikare hemma, så jag har inget naturintresse hemifrån. När ungarna hade flyttat hemifrån så anmälde jag mig till en nybörjarcirkel. Läraren hette Lars Bagge och han var jättebra och lärde mig

mycket. Jag hade ju bara sett talgoxar tidigare, berättar Helny.

Hon investerade i en kikare som hon köpte på gamla varuhuset Domus på Stortorget inne i Örebro.

– Den kostade 249 kronor och den dög till mig tills jag tappade den på garagegolvet. När jag flera år senare åkte till Öland och tittade i en tubkikare, så fattade jag att det var mycket roligare när man såg fåglarna på nära håll i stället för de där små prickarna på himlen, skrattar Helny.

Höllde upp i kaffestugan

Men den där kikaren från Domus gjorde i alla fall nytta. Helny fick upp intresset för fågelskådning och närheten till fågelsjön Tysslingen. I slutet av 1980-talet började hon jobba i serveringen i kaffestugan.

– Jag tyckte det var roligt med fåglarna och att vara en del i ett team. Jag bakade och såg till att det fanns korv och dricka. På den tiden var Ola Åhlén ansvarig för svanräkningen och det var han som tyckte jag skulle hjälpa till med det i stället.

– Så det var jag och några gubbar, bland andra Olle Liljedahl, Karl-Ola Karlsten och Bengt Jalsborn, som var på plats och räknade.

När Ola Åhlén gick bort 2009 övertog Helny ansvaret under den mest intensiva perioden på året. Hon ställer klockan på tidig morgon och efter en gröttallrik, påpälsad med flera lager varma kläder ger hon sig i väg

Vissa år kan det bli 42 dagar i rad för Helny. Hon räknar med att det blir en hel del morgonpass även i år.

– Klockan halv sex finns jag på besöksplatsen vid Ruinen med räkneverket i handen som

HELNY Olsson började med en kikare från ett varuhus som kostade 249 kronor. Idag har hon betydligt bättre kvalitet på både handkikaren och tubkikaren.

”Årets Silvertärna var en utmärkelse som betyder mycket”

► jag klickar på när svanarna anländer till utfodringsplatsen. Sen står det en kollega, ofta är det Kent Halttunen, och klickar svanarna som flyger in vid Norra tornet.

Förknippad med svanar

Svanar står så klart i centrum när man intervjuar en person som är så förknippad med den unika miljön vid Tysslingen.

Men hon försäkrar att hon hinner vara ute och skåda andra fåglar på olika platser runt om i Sverige också. Och att både handkikaren och tubkikaren har blivit uppgraderade.

En särskild händelse ligger Helny extra varmt om hjärtat.

Det var när Roine Magnusson ”kuppade” med henne till Falsterbo Bird Show och hon fick ta emot utmärkelsen som Årets Silvertärna 2021 av föreningen BirdLife Sverige.

– Vilken överraskning. Jag hade absolut ingen aning om vad som skulle hända. Tyckte bara det var roligt att följa med till Falsterbo. Den utmärkelsen betyder mycket för mig.

– Jag fick också se många rovfåglar som sträckte ut vid Ljungen i Falsterbo. Det var riktigt mäktigt.

För allt arbete som Helny lägger ner får hon

får en blygsam milersättning för resorna som hon gör till och från hemmet.

”Roligt med folk”

Man kan ju inte låta bli att fråga – hur orkar du vara så engagerad?

– Ha ha, det är många som undrar. Jag tycker det är roligt med folk. Många kommer fram och pratar och visar sin uppskattning.

Helny berättar om ett exempel där hon fått uppskattning. Hon stod vid södra änden av Tysslingen och spanade in en citronärsla i tubkikaren när det kom en okänd skådare. Helny frågade om mannen ville titta på citronärslan, som hon hade ställt in i tubkikaren. Han blev själslaglad och pratade om en drömmart. Flera år senare sökte han upp Helny i Rånneasta och tackade henne ännu en gång för att han fått hjälp att hitta den ovanliga citronärslan.

Under de år, sedan 1997, som svanräkningen pågått i Tysslingen har Helny Olsson & co räknat in över 1,2 miljoner svanar vid utfodringsplatsen i Rånneasta.

– Det har det blivit en livsstil att räkna svanar, det är höjdpunkten på året. Till Villingsberg kan jag ju åka när som helst. Men lite trött är man ju efter svansäsongen.

Thord årets eko-skådare i Närke

■ **Thord Eriksson blev bäste eko-skådare i Närke under 2022. Han lyckades kryssa 200 arter i landskapet under året.**

Thord Eriksson.

En av dem som nästan alltid cyklar och skådar är Thord Eriksson. Han bor i Rynninge i Örebro och har nära till de bra fågellokalerna i Oset och Rynningeviken.

– Jag har varit ute ofta, det kan bli nästan varje dag i veckan som jag tar en cykeltur, förklarar Thord.

Tid i fält brukar ge resultat: Thord har fått ihop 200 arter under året, och det nästan uteslutande i Oset/Rynningeviken. Vid något tillfälle cyklade han till Karlslund för att leta på en strömstare och någon gång till Mellringe för att leta trädgårdslärka. Och så skådar han en del vid sommarstugan i Biskopsvrak, som ligger vid södra Hjälmarskanten.

– Där har jag haft lite flyt med busksångare, röd och brun glada, säger Thord.

Men mest tackar han alla skådarkompisar i Oset/Rynningeviken.

Nya vanor vid Hornborgasjön

■ **Ett varmare klimat gör att många vårfåglar nu kommer tidigare till Hornborgasjön. Tranorna vistas nu på andra platser kring sjön än tidigare.**

Eftersom fåglarna anländer allt tidigare, väljer länsstyrelsen att ändra fågelskyddet för sjön, så den södra delen av naturreservatet skyddas redan från den 1 mars i stället för den 20 mars. Det är framför allt på strandängarna i de här delarna av sjön som det samlas fåglar tidigt.

Syftet med att fågelskyddet ändras är att hindra att fåglarna störs under sin känsliga häckningstid. Det händer att besökare stör fåglar, bland annat fotografer som går för nära flockar av fåglar för att få bättre bilder.

**HÅRD-
KRYSSAREN**
*Olof Ramel bjöd
på sig själv när
han spelade
upp monologen
om hur det är
att hålla sig i
Sverigetoppen
bland de som
jagar artkryss i
Sverige.*

Skattfest på vampen med Skådande Skådespelare

I ÅR FYLLER Närkes Ornitologiska Förening 45 år. Det ska uppmärksammas på olika sätt. Första jubileumsaktiviteten var den 1 februari då NOFs medlemmar kunde gå på soppteater. Högst upp i Svampen, i en intim lokal utan scen, bjöd Olof Ramel på monologen Fågelskådaren – från hobby till missbruk inför en fullsatt publik.

TEXT OCH FOTO: EVA GEORGII-HEMMING

Olof Ramel är skådespelare och sångare, och tillhör med sina 460 arter på Sverigelistan toppskiktet av kryssare.

Föreställningen om de vedermödor som det innebär för honom och hans omgivning att vara hårdkryssare, har han skrivit tillsammans med sin fru Fanny. I föreställningen beskrivs hon – med glimten i ögat – som medberoende till en besatt fågelskådare.

Med både humor och självdistans bjöds vi under den knappa timmen på underhållande anekdoter om alltifrån vad som händer när larvet går en julafton, om gamla larmsystem och vikten av att veta var alla telefonkiosker finns,

men också om mänskliga reaktioner och hur det känns att missa rubinnäktergalen vid Stora Ensos fabrik i Skoghall 2018 eller att äntligen få in arten som alla andra redan har sett.

Goda kryssarråd

För den som vill satsa på att ta sig upp i toppen bland kryssarna hade Olof några råd:

- Skaffa dig ett välbetalt jobb som du kan lämna när som helst ...
- ...eller bli välbetald pensionär ...
- ...och för allt i världen: se absolut till att inte ha ett socialt liv som är i vägen för ett drag.

Om du inte kan åka på drag hade Olof ett annat tips: Se bara till att skaffa dig många listor så finns det tillräckligt många luckor för att också den minsta buske på den tristaste hemmalokalen ska bli spännande.

Monologen vi fick ta del av denna kväll på Svampen blandade träffsäkra berättelser med hög igenkänning – också för oss som inte är riktigt lika nördiga – med passande sånger. Vi i publiken omväxlande fnissade, gapskrattade och släppte ut en suck av medkänsla.

Detta med fågelskådning är inte alltid okomplicerat, men just den här kvällen var vi många som gick hem med värk i skrattermuskelnerna och ett nytt X på teaterlistan.

Vindkraft till havs litet hot mot fåglar

■ **Ny forskning visar att vindkraftverk till havs inte utgör ett så stort hot för flyttande fåglar som man tidigare trott.**

Fåglar kan samsas med vindkraften om den byggs på rätt ställen säger ledande fågelforskare.

Nu planeras för en stor utbyggnad av vindkraft till havs i Sverige som ett sätt att lösa elkrisen och klara framtidens elektrifiering.

– Vindkraft till havs kan absolut samsas med fåglar och annan biologisk mångfald om man tänker till i förväg och bygger på rätt platser, säger Martin Green vid Lunds universitet, som är en av landets ledande fågelforskare.

Korpar hotar flyg på Landvetter

■ **Korporna vid Landvetter blir allt fler.**

Med hjälp av smällare, gaskanoner och upplåsbare figurer försöker flygplatsens jaktansvarige Ronny Kristensson hålla situationen under kontroll. Men nu har länsstyrelsen beviljat skydds jakt på området.

– Vi har inte haft någon kollision med korp än, men de passerar över och runt flygplatsen så det skulle kunna uppstå en akut situation, säger han till Göteborgs-Posten.

Gott om örnar i Mellansverige

■ **Under lördagen den 4 mars räknade fågelskådare örnar runt hela Hjälmaren och Mälaren.**

Inventerare bemannade hela 94 platser i området. Det var ett bra väder för att inventera örnar: klart väder men kraftig vind som örnarna gillar. Resultatet är också det näst bästa någonsin under de 20 år som örninventeringen pågått. I år räknades hela 255 örnar in under de två timmar räkningen pågick. Örninventeringen organiseras av Fältstationen Rödrömmen utanför Strängnäs.

EXTRA

Unik satellitforskning avslöjar nya flyttvägen

NU KOMMER SVARET på varför antalet spetsbergsgäss har ökat i Närke både på våren och hösten.

Forskarna har nämligen hittat en helt ny östlig flyttväg, och en helt ny plats där spetsbergsgåsen häckar: Novaja Zemlja i Ryssland.

TEXT: KENT HALTTUNEN

SATELLITSÄNDARE av den här typen har hjälpt forskarna att få fram nya fakta om spetsbergsgässen.

Spetsbergsgässen hittade sitt

FÖR 20 ÅR SEDAN fanns bara enstaka observationer av spetsbergsgås i Närke och i östra delarna av landet. Förklaringen till det var enkel. Spetsbergsgåsen häckade på Svalbard och hade sina vinterkvarter i södra Danmark, Tyskland, Nederländerna och Belgien. Och flyttstråket från vinterkvarteren gick via Jylland längs den norska kusten till Svalbard.

Under de senaste tio åren har det blivit allt vanligare med spetsbergsgäss i Närke. Den 1

april 2016 upptäckte jag till exempel en spetsbergsgås i Tysslingen som var märkt med vit halsring. Den var märkt året innan i trakten av Trondheim i Norge. Sedan den lämnat Tysslingen våren 2016 kunde den observeras i norra Finland, i Tyrnävä, som är känd rastlokal för gäss i området runt Uleåborg. Det är också en rastplats där antalet spetsbergsgäss ökat i antal under åren.

Började fundera

Det här fick forskare att börja fundera på om denna östliga flygväg är vanlig bland spetsbergsgässen. Våren 2018 och 2019 försågs

därför sammanlagt 21 spetsbergsgäss (honor) med satellitsändare i Tyrnävä i Finland.

Satellitgässen gav genast ny intressant kunskap; hälften av gässen flög nämligen till Novaja Zemlja. Några av dessa honor låg också stilla i 33 dagar, vilket var en indikation på att de också häckade och det på en helt ny plats för Svalbardspopulationen.

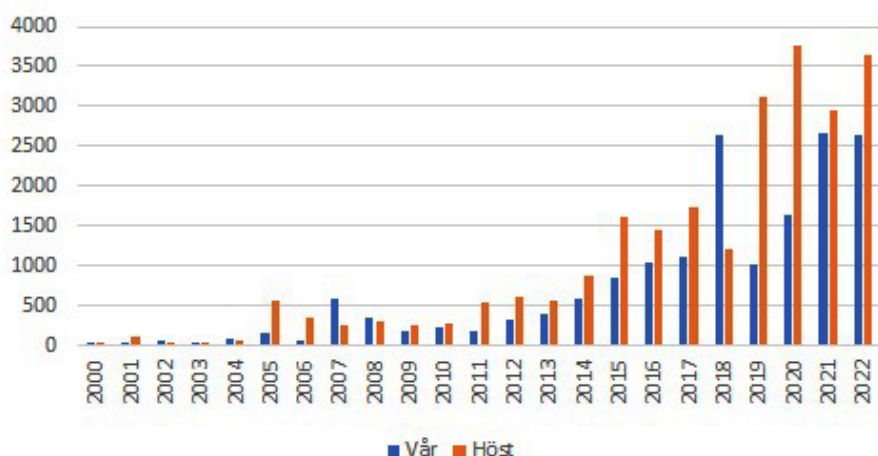
Men hade häckningen lyckats? Det gav inte satellitsändarna svar på. Hösten 2019 kom det därför en uppmaning till några av oss som ofta skådar i Tysslingen, och som dessutom är intresserade av att läsa av gäss med halsringar. Forskarna ville veta om några av de satellitförsedda spetsbergsgässen hade ungar med sig. Lennart Eriksson och jag nappade direkt på den förfrågan.

Många dagar i fält

Det blev många dagar den hösten för Lennart och mig i fält; det är inte helt enkelt att skilja ut ungfåglar från de adulta, särskilt inte om det går stora flockar på flera hundra spetsbergsgäss tillsammans. I oktober 2019 kom också den erfarna fältornitologen Jörgen Peter Kjeldsen från Danmark. Under en vecka hjälpte han oss att läsa av halsringarna på spetsbergsgässen och också räkna antalet ungfåglar i flockarna. Jörgen Peter har under många år varit anställd av forskarna på Aarhus universitet för att läsa av halsringar på spetsbergsgäss i Danmark och Norge.

Gemensamt kunde vi hitta tre av de satellitmärkta honorna med partner som hade ungar med sig. Men det här övertygade inte forskarna helt och hållet. Man ville ha ytterligare bevis på att det inte var en engångsföreteelse.

Spetsbergsgäss vid Tysslingen 2000 – 2022

Antalet spetsbergsgäss i Tysslingen har stadigt ökat under de senaste åren. Den 12 november 2022 räknade Lennart Eriksson in totalt 3 650 spetsbergsgäss vid Tysslingen, och det är en av de högsta noteringarna någonsin av arten i Sverige.

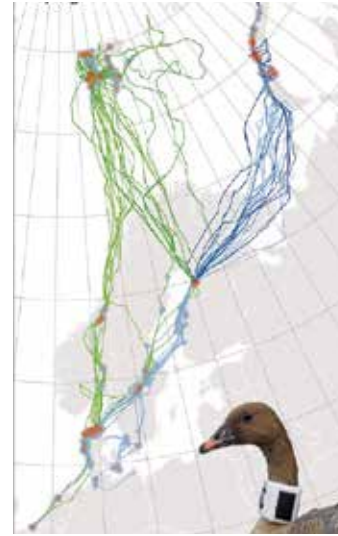
Traditionell population

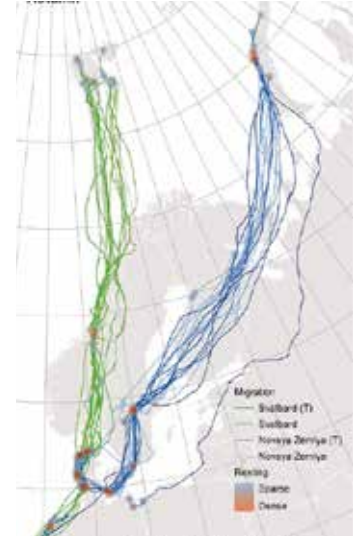
Ny population

Vår

Höst

NÄR FORSKARNA följt en antal spetsbergsgäss med satellitsändare, ser man hur flyttvägarna skiljer sig åt vår och höst. På våren är det en del av spetsbergsgässen som följer med den östliga populationen ända upp till norra Finland. Men där viker de av och flyger till sina häckplatser på Svalbard. På hösten däremot blandar sig inte spetsbergsgässen förrän de möts på vinterkvarteren i södra Danmark.

Nya Land* – genom Närke

Nästa år, hösten 2020, fortsatte vi leta efter honor med satellitsändare som vi visste hade varit på Novaja Zemlja under sommaren. Den här hösten hittade vi sammanlagt sju par med ungar. Äntligen hade vi och forskarna fått bekräftat att spetsbergsgässen inte bara häckar på Svalbard utan också på Novaja Zemlja.

Hur har spetsbergsgässen hittat till denna nya plats för att gå till häckning? Och varför har de valt en plats som har en avsevärt längre flygstrecka? En teori är att några spetsbergsgäss har följt med sädgässen som finns i norra Finland och Ryssland. En del av dessa sädgäss, ungfåglar och de som misslyckas med sin häckning, flyger nämligen till Novaja Zemlja för att rugga under sommaren. Spetsbergsgässen kan ha följt med sädgässen och hittat goda förutsättningar för att föda upp ungar.

En annan teori som kanske inte är lika sannolik: några spetsbergsgäss kan ha blåst över till Novaja Zemlja vid kraftiga västvindar när de flugit över Barents hav på väg till Svalbard.

Har fått Svalbardklimat

Forskarna påpekar också att klimatförändringarna har gjort det möjligt för spetsbergsgässen att häcka på den stora ryska ön i Norra ishavet. Meteorologiska data visar att vädret blivit mildare och att det nu är ungefär samma vädermässiga förutsättningar som det var på 1990-talet på Svalbard där huvuddelen av populationen häckar.

Sammantaget visar alltså de senaste årens forskning, med hjälp av satellitsändarna, att

spetsbergsgässen har hittat en ny plats att häcka på. Forskningen visar också att en del av populationen (minst 4 000 spetsbergsgäss) har en östlig flygväg. Det är en ny flygrutt som innebär att Närke har blivit en viktig rastplats både höst och vår för spetsbergsgässen.

Här kan du läsa forskningsrapporten i sin helhet (på engelska):

[www.cell.com/current-biology/fulltext/S0960-9822\(23\)00134-3](http://www.cell.com/current-biology/fulltext/S0960-9822(23)00134-3)

FAKTA/SPETSBERGSGÄSS

Idag räknar man med att det finns cirka 80 000 spetsbergsgäss som häckar på Svalbard. De övervintrar i södra Danmark, norra Tyskland, Nederländerna och Belgien. Huvuddelen av gässen flyger rakt norrut på våren, lämnar norra Jylland i mars/april för att sedan stanna till och rasta i trakten av Trondheim. I maj flyger de sedan vidare för att häcka på Svalbard. Det finns också ett antal, cirka 4 000 spetsbergsgäss, som har en östligare flygväg och som häckar på Novaja Zemlja i Ryssland. För dessa har Närke blivit en viktig rastplats på våren och hösten. En population som häckar på Grönland och Island övervintrar på de brittiska öarna.

★ **DET RYSKA NAMNET** på ögruppen i Norra Ishavet, Novaja Zemlja, betyder passande nog just det: "Nya landet". Nu gör den fog för sitt namn. Kanske är det till och med dags för spetsbergsgässen att byta namn?

EN AV uggleholkarna i området.

HÄLLARNA vid Järsjö hällar.

KANTEN vid hällarna.

Järsjö hällar intressant doldis i

JÄRSJÖ HÄLLAR mellan Byrsta och Vissberga, är en undanskymd plats.

Men det biotopsskyddade området är intressant, både historiskt och för fåglar och djur.

TEXT OCH FOTO: JONAS ENGZELL

"När isen vek för 10 000 år sedan, låg Järsjö hällar nedpressade som ett undervattensgrund, vilket så småningom höjde sig; först blev det ett ensamt skär som svallades av vågorna, sedan en halvö och till slut ett berg i en skogsås mellan ängsmarker med grunda igenväxande sjöar. Människan kom, röjde och odlade runt omkring, men den oländiga hällmarken, Kumlabygdens märkligaste naturminne, förblev orörd. Till dalsänkan bakom sökte sig för mer än hundra år sedan det första väckelsefolket, roparna, för att höra Guds ord förkunna från en predikstol av sten och i skydd av klipporna och skogen ropa till Gud i sin andliga nöd. Järsjö hällar är också något av ett heligt rum."

Så skrev **Josef Eklund** om Järsjö hällar, när en bild från området pryddes omslaget till den första boken i serien om Kumlabygden som kom ut 1961. Området är ett så kallat urbergsfönster – en gammal förkastningsbrant bestående av granit (ögonnejsgranit); en bergart som bildades för omkring två miljarder år sedan.

Rik kulturhistoria

På 1800-talet hade väckelserörelsen "Roparna" ett starkt fäste i Närke. Svenska kyrkan

var på den tiden sträng med sina formella gudstjänster. Men vissa sökte sig mot väckelserörelser med en friare ordning vid sina möten. Dessa predikningar ansågs länge olagliga, och ropare kunde dömas till stränga straff. Att Svackan bakom hällarna, där man ropade, låg lite avsidet och undanskymt, spelade säkert lika stor roll som att naturen där bildat en liten utescen. Rester av trappstegsformade åskådarpplatser och en talarstol finns i slutningen mellan hällarna och skogen. Så sent som på 1980-talet hörde jag själv psalmmusik från en orgel komma mellan trädstammarna, när jag och familjen plockade blåbär i området. Varje sommar släpade nämligen en grupp äldre entusiaster fortfarande ut en liten orgel till platsen och spelade.

Även en liten dansbana har legat här tidigare, och traktens ungdomar lär ha åkt skidor utför branterna under snörika vintrar.

Biotopsskydd

År 1996 besökte undertecknad området tillsammans med Skogsstyrelsens inventerare av nyckelbiotoper, och redan samma år registrerade Skogsstyrelsen en nyckelbiotop om 0,3 hektar björkdominerad hällmarksskog med inslag av asp, gran, tall och rönn. Samtidigt klassades den igenvuxna gölen en bit in åt söder som ett 0,4 hektar stort naturvärde (myr- och skogsmosaik). År 2000 avsattes sedan ett cirka 2,1 hektar stort biotopsskyddsområde, som inkluderar nyckelbiotopen. Detta efter ett samarbete mellan berörda markägare, Kumlakretsen av SNF (Svenska Naturskyddsföreningen) och Skogsstyrelsen. I samband med detta anlades även en mindre parkeringsyta för

besökare. Den är i dag tyvärr lite omärandad. Skogsstyrelsen och undertecknad samverkade även till att två kattuggleholkar kom upp under åren, och det är i dessa som häckning sedan noterats vissa år.

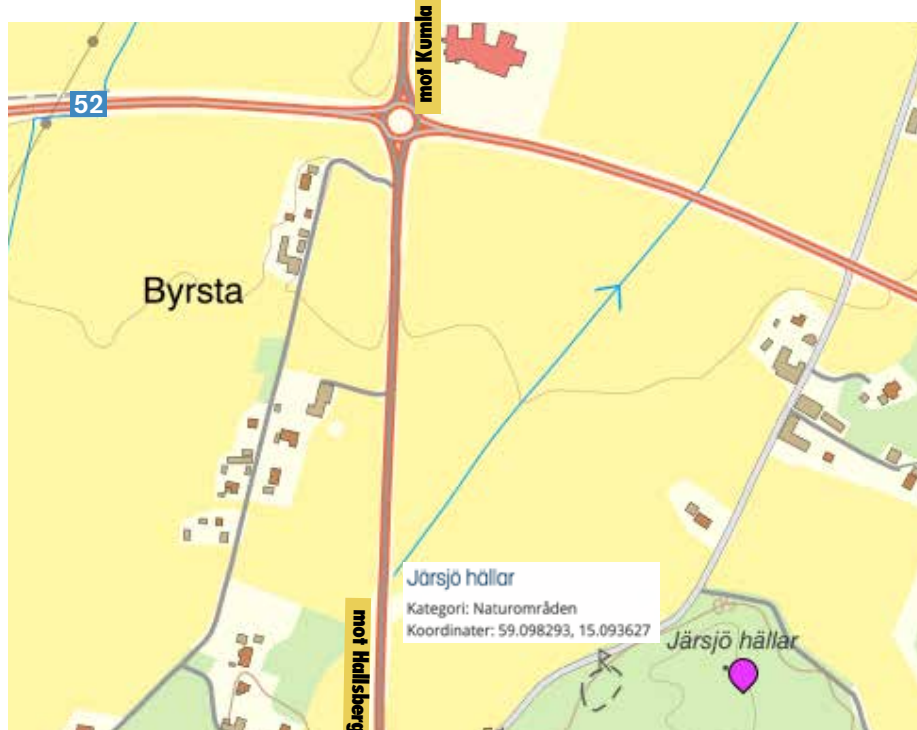
Områdets framtid

Genom biotopsskyddet är själva hällarna skyddade för lång tid. Skogen i övrigt är privatägd och här är fåglarna (och naturen i övrigt) beroende av att markägarna visar tillräcklig hänsyn när de genomför skogliga åtgärder. Området runt naturvärdet borde nog ges ett bättre formellt skydd i framtiden.

I dag är utescenen med dess talarstol, inne i biotopsskyddet, sorgligt nog rätt igenvuxen och det krävs ett tränat öga för att se den gamla terrasseringen mellan uppväxande buskar och träd. Här skulle man nog behöva göra en varsam restaurering och få upp en informationsskylt. Eldstaden en bit bort kunde också behöva en upprustning, liksom områdets informationsskyltar. Det kanske svåraste att åtgärda är att återfå en mer ändamålsenlig parkeringsmöjlighet för bilburna besökare till området. Parkeringsytan skulle behöva både uppskyltning, upprustning och kanske ett cykelställ.

Allmänt om fågelfaunan

Området hyser i första hand skogsanknutna fåglar såsom hackspettar, trastar, finkar och mesar. Här finns arter knutna till barrskog, som tofsmes, svartmes, talltita och kungsfågel, men även mer lövgynnade arter, som nötväcka, entita och blåmes. De lövgynnade arterna håller främst till runt själva hällarna och

HITTA HIT: Ta grusvägen vid möbelhuset mellan Byrstarondellen och Hallsberg.

Närke – inte bara fågellokal

skogsbrynen, då lövträdsandelen är högre där.

Hackspettar är beroende av äldre skog eller död ved, och flera hackspettsarter hittas regelbundet i området. Arter som föredrar en mer flerskiktad blandskog eller äldre skog, som exempelvis trädkryppare, domherre och nötskrika, finns fortsatt kvar i området. Men jag tycker att det var lättare att hitta dessa arter förr, och skogshönsen har tråkigt nog troligen försvunnit från området. Sista säkra observationen av orre (en hona) verkar vara från 1980-talet. Sista säkra observationen av järpe verkar, i skrivande stund, vara från 2000-talets början. Men den är kanske kvar? På 1980-talet häckade lärkfalk i området under flera års tid i ett gammalt kråkbo. Paret flög då i skytteletrafik ner till Björka lertag och jagade sländor och svalor där.

Häckande fåglar

1. Sommar

Ett antal naturvårdsintressanta arter observeras regelbundet i området under häckningstid, till exempel duvhök, grönsångare, svartvit flugsnappare, entita och talltita. Ett flertal arter har konstaterats som regelbundna häckfåglar i området. Bland hackspettarna är större hackspett, spillkråka och gröngöling återkommande. Andra regelbundet häckande arter är ormråkar, trädpiplärka, gärdsmyg, järnsparv, rödhake, taltrast, rödvingetrast, lövsångare, kungsfågel, grå flugsnappare, talgoxe, blåmes, entita, talltita, svartmes, tofsmes, nötväcka, trädkryppare, bofink, grönfink, domherre och mindre korsnäbb.

Kattuggla har häckat några år i uppsatta holkar. Mindre hackspett och nötkråka har

konstaterats häcka respektive troligen häcka tillfälligt i området.

2. Vår och höst

Vår och höst passerar en del av det fågelsträck som går över Björka lertag även över Järsjö hällar. Det är därför inte ovanligt att kunna stå inne i skogen och titta på skogsmesar och samtidigt höra gäss, sångsvanar och tranor ovanför.

3. Vinter

Under vintern är det kanske främst hackspettar och skogsmesar som lockar till besök. Trafikbuller stör ofta lyssnandet efter ugglor på värkanten.

4. Tillfälliga

Tillfälligt noterade arter är berggub, tretåig hackspett, större korsnäbb och brandkronad kungsfågel (en sjungande hane i maj 2019).

Övriga naturvärden

Området hyser en ganska artrik moss-, lav- och svampflora. Bland annat är den rödlistade arten veckticka funnen på asplågor i området. Nere vid den lilla myren finns till exempel tuvull, sileshår, tranbär, hjortron och skvattram. Arter som man kanske inte normalt förknippar med Kumlas närmatur.

Hitta dit

Järsjö hällar ligger söder om riksväg 52, mellan Byrsta och Vissberga. Det är i dagsläget svårt att hitta en bra parkeringsplats för bil i anslutning till området (speciellt för mer än en bil åt gången). Många ställer sig bara längs

värgkanten. Men för många Kumla- och Hallsbergsbor ligger lokalen på rimligt cykelavstånd (ca 5,3 km från Kumla torg eller ca 4,5 km från Hallsbergs järnvägsstation).

Observationstips

Det brukar vara bra att sakta gå runt i området, då man på så sätt täcker in lite olika typer av skogsmiljöer. Gå också gärna ner till myr-skogsmosaiken (naturvärdet). Det finns inga markerade vandringsleder i området, utan man går lämpligen runt på någon av alla små stigar som finns. Eller varför inte sitta och ta en fika på hällarna och låta fåglarna komma till skådaren i stället.

Men kom ihåg att vid blött väder kan själva hällarna vara rejält hala!

KÄLLOR:

Artportalen

Informationsskylt i området

Jansson, G. 2001. Övervakningssystem för skogens fåglar – uppföljning av naturvårdsarbetet. Världsnaturfonden (WWF).

Kumlabygden, del 1, Berg, jord och skogar. Utgiven av Kumla stad och Kumla landskommun genom Jonas L:son Samzelius 1961.

Skogsstyrelsens hemsida:

kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/

Egna noteringar/observationer.

I GRÅZONEN ...

– LITEN BESTÄMNINGSGUIDE

Drog du en lättnadens suck när snösiska slogs ihop med gråsiska till en och samma art? Eller tillhör du snarare de skådare som envisas med att försöka bestämma brunsiskor på locklätet? Ibland är det svårt att dra en gräns för vad man borde försöka bestämma – ofta kanske det inte ens går? Välkommen in i gråsiskornas underbara gråzon.

TEXT: BJÖRN DELLMING

BJÖRN.DELLMING@GOF.NU

Två ytterligheter, men ändå samma art. I bakgrunden en iögonfallande fluffig snösiska, i förgrunden en trolig brunsiska – liten och oansenlig. Bilden är från Smithska udden, Göteborg (januari).

TILL GRÅSISKOR

Bild: PER NORBERG

EN ART – MEN HUR MÅNGA UNDERARTER?

Först och främst ska vi vara tydliga: gråsiska, snösiska, brunsiska med flera räknas idag i Sverige som en enda art – gråsiska (*Acanthis flammea*), trots att några av underarterna ("ssp." – subspecies) har allmänt vedertagna svenska namn.

Genetiskt skiljer de sig i princip inte alls, men utseendemässigt och lätesmässigt finns det skillnader i förhållande till geografisk utbredning (geografisk polymorfism) vilket gör att man valt att dela in gråsiskorna i olika underarter. Man ska dock ha i bakhuvudet att övergången mellan formerna i flera avseenden kan anses vara flytande

och i viss mån överlappande, både i geografisk utbredning och i utseende. Således kanske inte alla individer med säkerhet kan eller bör föras till endera underarten, utan man bör observera dessa fåglar med en stor portion ödmjukhet inför bestämningsproblematiken.

Ofta läser man också olika engelska namn för olika underarter. I denna artikel kommer vi kika på den huvudsakliga indelningen där också de engelska namnen tas med. Se artträdet ovan.

NÄR OCH VAR?

I Sverige kan man under häckningstid finna representanter från samtliga tre av dessa grupperingar. I sydvästra delen av Sverige möter vi oftast "brunsiskan" (*ssp. cabaret*), som annars huvudsakligen häckar i västra och centrala Europa. Längre upp i landet möter vi nominatformen "gråsiska" (*ssp. flammea*), som häckar i norra halvan av Skandinavien, och längst i norr, vid och ovanför trädgränsen, kan man stöta på snösiskan (*ssp. exilipes*).

Under höst och vinter inträffar ibland invasionsår då man kan stöta på flockar av gråsiskor – ofta utmed strandängar och ruderatmarker med kvarstående fröbärande växter (tistlar, gråbo med mera). De kan också besöka matningar, framförallt om man matar med hampfrön. I dessa flockar kan intressanta individer dyka upp och det är nu man bör putsa linserna och ratta in skärpan på kikaren lite extra noggrannt. Nedanstående beskrivningar gäller gråsiskors utseende under höst/vinter för respektive ras.

KORT OM DRÄKT OCH RUGGNING

Gråsiskor ruggar under juli–september/oktober, där äldre fåglar (2k+) genomgår komplett ruggning. Årsungar (1k) ruggar oftast kropps fjädrar, samtliga mindre och mellersta armtäckare komplett och ibland några större täckare. Men i cirka 28 procent av fallen ruggas inga större täckare alls. Mycket sällsynt kan även någon tertial ruggas.

I fräsch, nyruggad dräkt har fjädrarna ljusa bräm som sedan successivt nöts bort under året, vilket

Under invasionsår kan man ibland stöta på rastlösa flockar av gråsiskor långt utanför häckningsområdet

INZOOMAT

Bild: UNO UNGER

Brunsiska: Notera övergripande brunton i hela dräkten. Ögonbryn bruntonat. Flanker med grov streckning med inramning av brunt. Vingband brunt hela vägen. Notera rosa inslag på bröstet. 2k+ nyruggad hane, Nidingen 22/10.

Bild: BJÖRN DELLMING

Brunsiska: Brunare än såhär blir det inte i fräsch vinterdräkt. Notera diffust, brunt ögonbryn och kroppssidor med grov flankstreckning, brett inramat av brunt. Göteborg (december)

gör att slitna fåglar under sen vår/sommar upplevs mörkare och mer kraftigt färgade. Och som nyruggade under höst/vinter upplevs de ljusare. Hanarnas rosaröda bröst framträder till exempel bättre framåt våren genom brämfällning. Hanar kan som 1k ha fläckvisa inslag av rosa på bröst och kinder, vilket 1k honor aldrig verkar ha.

Vid detaljstudier av handhållna fåglar kan man med lite träning urskilja ruggningsgränser bland de större täckarna hos 1k-fåglar, men detta är i princip omöjligt att se i fält. De större täckarna har i alla åldrar ljusa toppar där de innersta oftast är ljusare/vita medan de yttre har mer ockratonade toppar. Detta är normalt och alltså inte en ruggningsgräns. Har man dock en ungfågel med ockra-

tonat vingband hela vägen in så kan det peka mot brunsiska.

Desto lättare är det att åldersbestämma gråsiskor på stjärt pennornas utseende, om man ser dessa bra. Ungfåglar har relativt smala och spetsiga pennor med slitna toppar, medan äldre fåglar har bredare pennor med rundare spets (se nedan). Under ruggningsperioden sker som regel inga förflyttningar. Det är alltså först efter oktober som vi kan förvänta oss att andra raser än de vi brukar se dyker upp.

SMÅBRUN OCH LITEN

Brunsiskan (*ssp. cabaret*) är den minsta varianten av gråsiska (längd ca 11,5 cm) och den underart vi

”
**Stjärt-
pennor hos
ungfåglar
har relativt
smala och
spetsiga
pennor
med slitna
toppar**

Bilder: UNO UNGER

Från vänster: 2k+ brunsiska, 2k+ gråsiska, 1k snösiska underifrån. Notera de spetsiga och slitna topparna på 1k-fågeln stjärt pennor jämfört med de äldre fåglarna till vänster. Generellt är brunsiskor oftast de mest vältecknade av de tre underarterna, men även snösiska kan ha mörkt spolstreck på den längsta, mittersta stjärttäckaren och det finns gråsiskor som kan närma sig den avbildade brunsiskans teckning. Nidingen (november/december).

har häckande här på svenska västkusten. Den har dock sin huvudutbredning söderut i Europa och på Brittiska öarna.

Den utmärker sig dels genom sin litenhet (ungefär stor som en blåmes) men också genom att den i alla dräkter har en tydligt brun anstrykning på framförallt rygg, nacke och vingar, men även på kroppssidorna och ofta även på övre stjärttäckare. Det är dessutom brunt (inte ockrafärgat) i området ovanför ögat. De svarta flankstrecken är ofta brett inramade av brunt. Som hos *flammea* får gamla hanar rosa bröst på våren och kan även uppvisa rosa inslag bland de övre stjärttäckarna. Flyktlätet beskrivs som mjukare och ljusare än de nordligare gråsiskorna och skulle kunna bokstaveras som "dje-dje-dje..."

DAMMIG OCH GRÅVIT

Gråsiskan i sin nominatform (*ssp. flammea*), (längd ca 12–14 cm) är vida spridd över tajgabältet i norra Europa, Ryssland/Sibirien och norra Nordamerika. Det engelska namnet, mealy redpoll, antyder att fågeln ser ut att vara pudrad i mjöl och utmärks således av ett generellt, dammigt grå-vitt utseende. Vanligtvis har de dock brun anstrykning på skuldror och övre rygg, men är ofta mer gråvita i nacken och ner över ryggen.

De övre stjärttäckarnas utseende är variabelt, men är ofta vältecknade med svart streckning. De kan också vara nästan otecknade – ibland med rosa eller brun anstrykning vilket kan föra tankarna mot snösiska eller brunsiska. Flankerna har svart streckning med oftast sparsam inramning av ockrabrun mot en annars vitaktig grundton på kroppen. Gamla hanar har vackert rosa bröst som ofta sträcker sig långt ner på bröstsidorna, vilket syns bättre senare på våren då bröstfjädrarnas vita bräm nöts bort.

Till skillnad från brunsiskan saknas oftast brunt (inte ockra) i området ovanför ögat där det inte sällan är vitaktigt. Ungfåglar och honor kan under vintern ofta ha en ockraton runt huvud/hals/övre bröst vilket kan föra tankarna till snösiska. Viktigt är då att försöka detaljgranska även utseende på näbb och undre stjärttäckare. Flyktlätet upplevs ofta lite hårdare och hesare i tonen jämfört med brunsiskan och skulle kunna bokstaveras som "tjett-tjett-tjett..."

TVÅ GRÅA KUSINER

De två grå *flammea*-kusinerna grönländssiska (*ssp. rostrata*) och islandssiska (*ssp. islandica*) delar väldigt många karaktärer och räknas ofta som en och samma underart. *Rostrata* är dock en flyttande underart medan *islandica* verkar vara en stannfågel på Island. Grönländssiska har noterats med endast ett godkänt fynd i Norden, en ringmärkt fågel som fångades på Utsira i Norge (2 oktober 1936).

Gråsiska, hona: Notera ljus ögonbryn utan brunton, kroppsstreckning ganska grov utan tydlig inramning av brunt. Övergump ljus men välstreckad. Större täckare med enhetligt utseende. Bröst utan rosa inslag. Sannolikt en gammal hona gråsiska. Kode (december).

Gråsiska hane: Notera ljus ögonbryn utan tydlig brunton, kroppsstreckning utan tydlig eller endast svag inramning av brunt. Övergump vältecknad. Bröst med utbrett rosa inslag. Gammal hane gråsiska. Kode (december)

Gråsiska, 1k hane. Notera vitaktigt ögonbryn, fläckvis rosa inslag på kind (ger kön och ålder), smala och spetsiga stjärtpenor samt flanker utan tydlig brun ton.

INZOOMAT

Notera en påtagligt liten och "intryckt" näbb i ett ljust ansikte och tämligen "rena" flanker

På Island ringmärks sedan många år väldigt många gråsiskor, men ännu har inga återfynd rapporterats utanför Island. Grönlandssiska och islandssiska utmärker sig genom att vara storväxta, med grov näbb och framförallt många och grova flankstreck som tenderar att smälta samman till långa, blaffiga stråk. Förvirrande nog kan de uppträda både i ganska ljusa former och väldigt mörka, men framförallt kroppsstorlek, välstreckade flanker, grov svartaktig streckning på huvud och grövre näbb skiljer dem från snösiska och vanlig gråsiska (*ssp. flammea*).

VITHÅRIG UPPENBARELSE

Snösiskan är kanske den variant vi oftast letar efter i en gråsiskeflock. Dess engelska namn (hoary redpoll) antyder att det är en vithårig uppenbarelse som möter oss i kikaren. Snösiska delas upp i två underarter. Dels *ssp. exilipes* som häckar i norra Skandinavien och österut i norra Ryssland, på tundra och högfjäll, ofta i täta videsnår eller i övre fjällbjörkskogen, dels *ssp. hornemanni* som häckar på Grönland.

Vår skandinaviska snösiska är i storlek som gråsiska (*ssp. flammea*), men utmärker sig oftast genom en kritvit övergump, åtminstone i storlek som en sockerbit. Detta ses kanske enklast vid kortare flygturer eller när de klänger runt i en fröställning med sällskapande gråsiskor då den vita gumpfläck-

en brukar stå i kontrast mot övriga fåglars utseende.

Snösiskor av rasen *exilipes* är dock ofta svårbestämda, och för att säkra en fågel av denna ras bör man förutom övergumpen även notera en tämligen ren undergump där täckarna max får ha ett smalt, svart, torpedliknande spolstreck. Man bör även notera en ofta påtagligt liten och "intryckt" näbb (kanske egentligen delvis dold av täckande fjädrar basalt på näbben?) i ett ljust ansikte och tämligen "rena" flanker. Flankerna kan absolut vara streckade, särskilt hos honor och ungfåglar, men streckningen är fin och diskret till skillnad från övriga beskrivna underarter. Ansiktet har under vintern ofta en blek ockraton och är som regel diskret streckat.

Underarten *ssp. hornemanni* är likt grönlandssiskan påtagligt storvuxen. Gamla hanar är omisskännliga då de är nästan fria från streckning på flanker och över-/undergump, vilket ger ett kritvitt område som omgärdar stjärten. Ungfåglar och honor liknar mer *exilipes* i teckningen men är ofta snäppet större än dessa och har oftast vitare ton på ryggen upp mot nacken. Näbben är dessutom oftast snäppet grövre än *exilipes* och påminner mer om grönlandssiskan. Flyktlätet är lite mjukare och högre i ton jämfört med gråsiska (*ssp. flammea*), mest lika brunsiskans.

MER ATT UTREDA

Flera beskrivningar och diskussioner om möjliga raser har förekommit genom åren och uppstår fortfarande. I Storbritannien har till exempel diskussioner pågått om att splittra brunsiskan i två underarter (*ssp. britannica* och *disruptis*). Under 1800-talet beskrevs bland annat underarten *ssp. holboellii* med huvudsaklig förekomst i nordöstra Sibirien och vintertid i nordvästra Nordamerika. Den beskrivs som stor (ca 150 mm)! Näbben är grövre än *flammea* med framförallt övre näbbhalvan tydligt längre än den undre och med välvd inre näbbrygg. Ryggen är mörk med knappt skönjbar vitaktig/ockrafärgad brämning vilket annars brukar vara tydligt på vinterfåglar hos *flammea*. Streckningen på flanker är grov och svart, likt *ssp. rostrata*. Pannfläcken är mörkröd och det rosa på bröstet hos gamla hanar begränsat till strupe och övre bröst och dämpat i tonen. Finns den nånstans därute? Eller är det samma gråsiskor som idag förs till *ssp. rostrata*? Ut och leta vetja, och som vanligt: titta på mer än en enda karaktär och var ödmjuk inför att allt inte går att bestämma säkert alla gånger. 🌱

Referenser:

Avibase.bsc-eoc.org
Fågelguiden, Svensson, Mullarney, Zetterström (2022)
Identification guide to European passerines – Svensson (1992)
Handbook of Western Palearctic birds – Shirihai, Svensson (2018)

Att rasbestämma gråsiskor är en av vinterns svårare och roligare utmaningar. Klarar du att reda ut fåglarna i bilden ovan? Torslandaviken (december).

Snösiskor på häckplats i sitt videsnär på tundran. Hona t.v. och hane t.h. Notera kontrasten i streckning mellan huvud och bröst som framträder tydligare under sommaren efter att vinterdräkten brämfällts. Varanger, Norge (juni).

Snösiskans bleka intryck över huvud och skuldror brukar fånga skådarens uppmärksamhet. Notera den lilla "intryckta" näbben, rena vita övergumpen och den ytterst svaga ockratonen i ansikte och övre bröst. Stjärtpennornas form skulle på dessa bilder kunna indikera en äldre fågel till vänster och en årsunge till höger. Torslandaviken (december).

Fåglarna anpassar sig till instabilt vinterväder

FOTO: ANDERS NILSSON

EFTERSOM formgivaren av Fåglar i Närke kan göra som hen vill kuppar hen in bilder hen själv gillar. Som det egna tomtkrysset lappugglan. Med minnesskylt och allt.

UPPVÄRMNINGEN PLANETEN PÅVERKAR ÄVEN klimatet i vårt landskap. Vintrarna har blivit mildare och kortare med mer instabilt väder. Minusgrader i december och mycket snö direkt efter nyår – med nytt nederbördsrekord för januari i Örebro – byttes till vårlikt väder redan en vecka in i månaden, och de första gässen återkom direkt.

Öppet vatten i sjöar och vattendrag lockade till sig sjöfåglar. Unika fynd av marina arter i januari blev en del av vinterns höjdpunkter liksom fortsatt många rapporter om ugglor.

Antalet övervintrande ringduvor i Örebro har aldrig varit så många. För några decennier sedan var det bara i Skåne man kunde se ringduvor på vintern. Mildare klimat har påverkat och ökat antalet arter under vinterperioden. Läs mer om alla vinterfynd i följande sammanställning från Artportalen.

GÄSS OCH SIMÄNDER

Med vinterkylan försvann gässen från landskapet första veckorna i december. Men inte länge. Varma vindar smälte snabbt bort all snö en dryg vecka in på det nya året och redan den 9 jan. stod den första **grågäsen** på Hammarboden. Sedan gick det undan med **kanadagäss**

VITKINDAD GÅS

FOTO: OVE PETTERSSON

både vid Tysslingen och Bolundsängen 12 jan. Senare samma dag kom en flock med 17 st. **sudgäss** (*rasen fabalis*) över Västra Oxhagen, Örebro. Dagen efter den 13 jan. rastade nio **spetsbergsgäss** på en åker vid Hägervad, Tysslingen. En ovanligt tidig **vitkindad gås** rastade på den kraftigt översvämmade maden vid södra Tysslingen tillsammans med några **grågäss** 15 jan. En flock med 17 st. bläsgäss anlände till Hammarboden, Kvismaren 16 jan. Gåslistan blev i det närmaste komplett när Lennart Eriksson kunde räkna in hela 71 st. rastande **tundrasudgäss** (*rasen rossicus*) på Södra maderna, Tysslingen 28 jan.

Enda vinterfyndet av **bläsand** blev en ung individ (2k) som Andreas Sandberg och Tyra Jakobsson hittade bland **gräsänderna** i Wadköping, Örebro på årets första dag. Ett par bläsänder vid Björksundet, Göksholm 18 febr. får nog betraktas som vårens första fynd av arten. En **kricka** stannade i Reningsverksdammen, Kumla under perioden 9 dec.–3 jan. Kanske var det samma hane som hittades i Löten, Kvismaren 11 jan. I Näsbybäcken, Oset upptäckte Albin Mauritzon en hona 15 jan. och dagen efter fanns fem krickor i Reningsverksdammen, Vretstorp.

DYKÄNDER OCH MARINA SJÖFÅGLAR

Vinterns enda **brunand** hittade Göran Gustafsson i Svartåns mynning, Oset 28 jan. Delar av södra Hjälmaren har periodvis varit isfria. En flock med 16 st. **bergänder** rastade tillsammans med knipor och viggas utanför Dimbobaden 6 dec. enligt observatören Ola Strand. Ovanligt många **svärter** har noterats under vintern och samtliga i Hjälmaren. Fynden i december utgjordes av 2 ex. vid Näsudden 3 dec. samt 1 ex. i Hjälmarmviken, Oset 3–7 dec. **Kniporna** och **storskrakarna** i vaken vid Svartåns mynning fick sällskap av två svärter 20–22 jan. På flera lokaler i Södra Hjälmaren gjordes dessutom ytterligare fynd av svärta med 1–2 ex. dagarna 18–21 jan. enligt Ronny Nilsson, Jan Ridell med flera. **Sjörorre** hittade också öppet vatten i Hjälmaren under vintern. Tre fynd med 1 ex. vid Fågeludden, Oset 5 dec., 1 ex. vid Dimbobaden 5 jan. samt en hane nära Engelbrekts-

holmen, Göksholm 18 febr. Under en promenad med hunden Bamse hade jag turen att göra ett sensationellt fynd av **alfågel** i Svartån vid Snavlunda, Lindbacka 24 jan. Alfågeln, som var en hona, simmade in mot fallen i Karlslund. Där kunde den ses och fotograferas på nära avstånd av nyanlända skådare; Närkes blott

ALFÅGEL

FOTO: THORD ERIKSSON

andra fynd av arten i januari var ett faktum. Det första fyndet gjordes av Lage Johnson för mer än 50 år sedan med 1 ex. i Segersjö 5 jan. 1970! Ett 30-tal **salskrakar** fanns vid Äsöbron, Hjälmaren 5 dec. De försvann med kylan och nästa fynd av arten gjordes 17 jan. med ett par i Svartåns mynning. Dagen efter sågs en hane vid Näsudden, Hjälmaren och sedan en hane i Oset 19 jan. Anders Jacobsson hittade 3 ex. utanför Engelbrektsbolmen 18 febr. vilket nog får anses som vårens första fynd. **Småskrake** lämnade landskapet första dagarna i december och enda fynden blev 1 ex. i Oset 1 dec. samt två honor vid Katrinelund 3 dec.

HÖNSFÅGLAR, DUVOR, RALLAR MED FLERA

Flera kullar med **raphöns** har rapporterats från Tysslingen men även från Oset. Sannolikt rör det sig i samtliga fall om utsläppta individer. Från Tysslingen har noterats 3 ex. öster om Tysslinge kyrka, 8 ex. nära Gräve kyrka samt 8 ex. vid Ängsholmen. På Näsbyängarna vid Oset har 8–10 ex. setts vid flera tillfällen. Slutligen en kull med 6 ex. vid Vintrosa kyrka som Bengt Andersson såg 23 jan. **Turkduvor** har varit synliga på 8–9 olika lokaler. I topp ligger Stora Mellösa med 6 ex., Odensbacken och Kumla med 3 ex. vardera. Ett fåtal har setts i Örebro, Tysslingen, Björneborg och Askersund. Men vart tog turkduvorna i Latorp och Vintrosa vägen? Från tidigare så pålitliga lokaler saknas fynd denna vinter. Det är numera svårt att bedöma om fynd av **skogsduvor** i januari är övervintrande individer eller nyanlända tidiga flyttfåglar, men det är ändå värt att notera dessa. Den första sågs på Bärsta ängar 14 jan. Sedan hittade David Bartholdsson 4 ex. i Hållabrottet 19 jan. Sista rapporten för januari inkom den 29:e med 6 ex. vid Nedre snåret, Kvismaren. Som nämndes i inledningen av denna artikel har antalet övervintrande **ringduvor** ökat i Örebro de senaste decennierna. Endast ett fåtal fynd gjordes på andra lokaler. Av dessa kan nämnas 1 ex. i Botåsen vid Värnsta, Viby 13 dec., 3 ex. i Odensbacken 3 jan., 1 ex. i Stortorp 17 jan. samt 1 ex. i Kumla 11 febr. Likt tidigare vintrar har 2–3 **vattenrallar** sökt sig till Reningsverksdammen, Kumla under vintern. Lennart Eriksson hittade 1 ex. i Ladviken, Oset 15 jan. Även i Kvismaren upptäcktes en övervintrande vattenrall när Nils-Erik Ström och Ulf Allvin besökte Rysjön 18 jan. En **rörhöna** höll till i Bygärdesdammarna, Oset 4–7 dec. När det frös till i landskapet under december dök rörhöns upp i Reningsverksdammen, Kumla där 1–4 ex. har setts under perioden. Irma Jakobsson och Andreas Sandberg hittade dessutom 1 ex. vid Reningsverket, Hallsberg 4 jan. Några **sothöns** har som vanligt övervintrat i Reningsdammen,

BERGLÄRKA

FOTO: HANS WAERN

Kumla. Mer ovanligt är det att hittas sothöns på andra lokaler mitt i vintern. En sothöna sam omkring på Södra maderna, Tysslingen 28

dec. och troligen var det samma individ som Per Wedholm såg i Åkerbydammen 16 jan. En sothöna sågs dessutom i Norra dammen, Boglundsängen 13 jan.

VADARE, DOPPINGAR, TRUTAR OCH HÅGRAR

Ett par **tranor** med en årsunge (1k) rastade tillfälligt på Hammarmaden, Kvismaren 2 dec. Årets sista trana noterades av Arne Holmer NV om Stensbo, Pålshöda 15 dec. Vinterns enda fynd av **smådopping** blev den individ som höll till i Reningsverksdammen, Kumla 5 dec.–1 febr. Som en följd av allt mildare vintrar har antalet **skäggdoppingar** ökat. Framför allt i Vättern där högsta noteringen denna vinter blev 53 ex. vid Nydalen 21 jan. Fynd gjordes även i Hjälmarén med 1 ex. vid Läppe 30–31 dec. samt vid Näsudden 19 jan. Vid Däldenäs, Skagern såg Leif Eckmann och Christian Allén en skäggdopping 2 dec. Redan 20 jan. stod en **tofsvipa** på isen på Hammarboten, Kvismaren. Mer normalt kom sedan den första till Södra maden, Tysslingen 13 febr. och dagen efter stod hela 9 ex. på en plöjd åker

SVARTHAKAD BUSKSKVÄTTA

FOTO: BIRDNEROS

vid Lännäs kyrka enligt Christer Tegebro. En sen **morkulla** sågs av Michael Andersson vid Lannaforsvägen, Garphyttan 16 dec. Antalet **gråtrutar** och **havstrutar** har ökat i landskapet de senaste milda vintrarna. Albin Mauritzon räknade trutarna vid Svartåns mynning 30 dec. Antalet gråtrutar var 695 ex. och havstrutar 7 ex. **Storskarvar** har enbart övervintrat i Vättern. Rapporterad med 1–2 ex. på olika lokaler i jan. och med 10 ex. vid Nydalen 11 febr. **Ägretthäger** stannade i landskapet ända tills kylan kom i december. Elisabeth Hall såg 1 ex. vid Ekeby dreve naturreservat 1 dec. Möjligen var det samma ägrett som sedan kom till Oset 4 dec. Från Kvismaren rapporterade Gunnar Rohed en flock med 5 ex. i Rysjön 5 dec., vilket blev årets sista notering.

UGGLOR OCH ROVFÅGLAR

Den **slaguggla** som vi kunde följa i Örebro parker under hösten hittades på en byggarbetsplats 25 nov. Ugglan var i dåligt skick och avled tyvärr senare samma dag. Men redan 7 dec. upptäcktes en ny slaguggla av

LAPPUGGLA

FOTO: KENT HALTTUNEN

Lennart Eriksson på ett hygge i skogen vid Raststugan Hälsingland, Tysslingen. Det blev ett kort besök och trots eftersök i flera dagar sågs den inte mer. **Lappugglor** har uppträtt ovanligt talrikt i landskapets skogar. Hela fem fynd under perioden. Första ugglan sågs av Lars Johansson vid Mogetorp 30 nov. Ronnie Lindqvist och Gun Isacson tog en biltur till Kilsbergen 10 dec. med lyckat resultat. En lappuggla nära vägen vid Axsjöboda, Suttarboda värmdes gott. Tredje fyndet gjordes av Anders Nilsson som bor vid Ramsta 306, som ligger någon kilometer från Sannakroa, Vintrosa. Anders, som ingår i redaktionen för *Fåglar i Närke*, kom hem på eftermiddagen 30 jan. efter ett lunchmöte med oss andra i redaktionen. Tittade ut genom fönstret mot hagen och där satt en lappuggla på en stängselstolpe. Anders ringde Kent Halttunen som kunde bekräfta fyndet, larma och till och med ställa upp och rikta in tubkikaren till oss andra som kom sent i skymningen. Häftigt! Fjärde fyndet gjorde Magnus Eklöf i skogen vid Naturens hus 5 febr. och den femte lappugglan såg Mikael Gustafsson när han var på väg hem från jobbet 15 febr. Han stannade och kunde dokumentera fyndet med ett foto där den satt på ett hygge intill riksväg 50 väster om Ölmbrotorp. Minst tre **berguvar** har hoat under jan. – febr. på olika lokaler i landskapet. Dessutom sågs en berguvar av Anders Eriksson vid en sommarstuga på en ö i Hemfjärden 27 nov. **Hornugglor** och **jordugglor** har setts vid ett antal tillfällen vid Tysslingen och på olika lokaler i Kvismaren. Ropande **kattugglor** har rapporterats allmänt och **sparvugglor** från ett 30-tal olika lokaler i landskapet. Däremot saknas **pärlugglor** i våra skogar, inte en enda säker rapport. **Kungsörnar** i olika åldrar har siktats på flera lokaler runt om i landskapet vilket hela 33 rapporttrader i Artportalen vittnar om. Rekordmånga observationer av **pilgrimsfalk** har gjorts under perioden. Bara för några år sedan var det ovanligt med vinterfynd av arten. Både äldre och yngre individer (2k) har setts jaga i landskapets slättbygder. Kan det möjligen vara pilgrimsfalkar från häckningen i Fjugesta? Normala två fynd av **stenfalk** under vintermånaderna. Vid Lustenrust, Askersund sågs 1 ex. dagen före jul-

afton och det andra fyndet gjordes vid Gräve by, Tysslingen 28 jan. **Tornfalk** är vanligare och har rapporterats från minst 11 olika lokaler.

KUNGSFISKARE OCH HACKSPETTAR

Det har väl inte undgått någon att **kungsfiskare** även denna vinter har bjudit på färgprakt vid Cementrännan, Oset. Utöver kungsfiskarna i Oset gjordes bara två fynd på andra lokaler. En individ fanns vid Vårbo, Skagern 2 febr. och vid Fellingsbro krog hade Johan Wretenberg en fin kungsfiskare 11 febr. Granskogarna härjas av granbarkborrar runt om i Närkes skogar. Det har gynnat **tretåig hackspett**, något som mängden fynd vittnar om. Mest besökt har Mantorpsskogens naturreservat vid Rinkaby varit. Hanar och honor av arten har välvilligt visat upp sig för fågelskådare och fotografer. Andra lokaler med fynd av tretåig är Garphyttans nationalpark, Löve gammelskog och Långmossen i Svennevad, Torremön och Höstnatten i Askersund samt Berga i Kilsbergen.

Några **råkor** har födosökt tillsammans med andra kråkfåglar på flera håll i landskapet under perioden. En råka sågs 7 dec., 28 dec. samt 1 jan. på flera platser kring Tysslingen.

En annan individ var vid Kvismaren 28 dec. och 7 jan. En tredje råka hittades vid Göksholm på årets sista dag. **Gråspettthonan** som före jul flitigt besökte talgen i Lövängen, Garphyttans nationalpark sågs sista

SIDENSVANS

FOTO: LARS-INGE PETERSSON

gången 6 jan. av Lena Asp och Mats Hansson med flera. Under större delen av februari har en hona provianterat vid Benny Fredrikssons matning vid Flyhagen, Ånnaboda. Tillfälliga fynd har gjorts med 1 ex. av Robin Mårtensson vid Lövåsen, Lekeberg 18 jan. och vid Berga på skjutfältet såg Håkan Svensson och Birgitta Davidsson 1 ex. vid sitt besök 28 jan.

TÄTTINGAR

Vinterns raritet blev en **svarthakad buskskvätta**, som upptäcktes av Åke Pettersson i Rysjön, Kvismaren på första advent 27 nov. Det var blott elfte fyndet i Närke. Fågeln stannade kvar i nio dagar till många tillresta skådares glädje och sågs sista gången 5 dec.

Natten till den 4 februari snöade det och landskapet var på morgonen inbäddat i ett täcke av snö. Peter Gustafson tog som så många gånger förr den 200 m långa trappan med 427 trappsteg upp på Kvarntorpshögen för att kolla efter fåglar. Värmen från högens inre hade smält bort snön fläckvis och där satt den – en efter-

längad vacker **berglärka**. Den höll hela tiden till inom ett begränsat litet barmarksområde. Berglärkan har minskat som häckfågel i svenska fjällen, men fler fynd i södra Sverige under de senaste åren kan tyda på att arten i alla fall inte minskar längre enligt Svensk Fågeltaxering. Berglärkan sågs även dagen efter.

Enda rapporten om **svarthätta** inkom från Östen Tylebrink, som hade 1 ex. i sitt fågelbord i Hallsberg 1–23 jan. Brist på rönnbär bidrog säkert till att bara ett fynd av **rödvingetrast** gjordes under perioden. Per Karlsson Linderum såg 1 ex. vid fågelmatningen på Babelsvägen i Sköllersta 12 dec. Vid Näsudden och vid Dimbo har flera **dubbeltrastar** övervintrat enligt Anders Jacobsson som bevakat Östernärke med den äran. När Artracet i Närke genomfördes 7 jan. upptäcktes två **järnsparvar** i olika fågelbord. Den ena hittade David Thureborn på Kvarnvägen 13, Garphyttan och den andra fanns på Gamla tippen, Oset enligt Bröderna Brothers (Stefan, Håkan och Magnus Persson). **Forsärla** har även denna vinter hållit till i Cementrännan, Oset. Vid ett tillfälle hade Thord Eriksson och Sten Axelsson två ex. samtidigt. Enda fyndet i övriga landskapet gjorde Christer Johans-

son med 1 ex. i Reningsverket, Hallsberg 4 febr. En sen **südesärla** fanns vid Atria Lithells i Sköllersta 6 dec. enligt Magnus Friberg. Vårens första **sånglärka** drillade vid Öbykulle 18 febr. Men före det gjordes två vinterfynd. Det ena på Lötens åkrar 7 jan. och det andra öster om Lillbjörken, Svartå 31 jan. En **ängspiplärka**

flög förbi Rånneå och Svalnäs i Norra Tysslingen 28 jan. och sågs av både Ola Erlandsson och Bengt Andersson. Fyra **hämplingar** hittades av Oscar Axelsson i en flock med **steglits** vid Mäjlsta, Rinkeby 23 dec. Enstaka **bergfinkar** har setts lite varstans i fågelborden i landskapet. Vid Borrarbacken, Karlslund har en flock med ett 20-tal bergfinkar hållit till.

Avslutar med några ”riktiga” vintergäster. Ovanligt många **sidensvansar** har rapporterats från hela Närke under perioden. Högsta antalet noterades i januari med 140 ex. vid Höländaregatan 12 jan, 130 ex. vid Gustavsvik 20 jan. och 150 ex. vid Karlslundsgatan 21 jan. Flockar med **vinterhämplingar** har dragit runt i slättlandskapet hela vintern. Noterbara fynd är 30 ex. vid Rinkaby 18 dec., 60 ex. vid Västra kröken, Kvismaren 8 jan., samt 30 ex. vid Frövirendellen, Axbergshammar 4 febr. Endast två fynd av **snösparv** i vinter, båda gjordes i december. Hasse Molin såg 20 ex. på Västra rakan, Kvismaren 4 dec. och Anders Silvertärn hittade 1 ex. vid Ekers by 26 dec. Vi får hoppas på fler snösparvar när de sträcker norrut igen.

Sorkar* tog saknade fåglar med kamera

Albin och Sam.

FOTO: JOAKIM NORDLUND

Tofsmes.

FOTO: ALBIN NORDLUND

Entita.

FOTO: SAM NORDLUND

Joakim och Hanna Nordlund från Visby besökte Örebro i slutet januari tillsammans med sina söner Albin, 11 år, och Sam, 8. Pappa Joakim har bott i Björkhaga i Örebro och har därmed bra kunskap om fågellivet i Närke.

Albin och Sam är jätteintresserade av fåglar och foto, de har redan många kryss på sina Gotlandslistor. Men de saknade arter som entita, tofsmes och gråspett, arter som inte finns på Gotland.

Inför resan till Örebro skrev pappa Joakim till NOF för tips om lämpliga lokaler för att kunna se dessa fåglar. "Åk till min skogsmatning i Karlslundsskogen", svarade jag, och pappa lovade grabbarna att få se åtminstone tofsmes och entita.

Sista lördagen i januari var hela familjen i Karlslundsskogen, jag kunde visa dem skogsmatningen och fyllde också på automaterna med jordnötter och skalade solrosfrön.

Albin och Sam tog plats i skogen på bra fotoavstånd, och visst kom både entita och tofsmes fram och tog för sig.

Länge satt Albin och Sam för att försöka få de kvicka mesarna på bild. Och vilka imponerande foton det blev. När pappa Joakim sade att det var dags att åka vidare till nästa lokal kom svaret från bröderna gång på gång "bara fem bilder till".

Härligt att se att fågelskådning kan framkalla sådan entusiasm!

– OVE PETERSSON

*FOTNOT. "Sork" är gotländska för "pojke".

DET NEDSÄTTANDE epitetet bird brain (hönshjärna) är välbekant; en dum, enfaldig, virrig person med en oförmåga att tänka klart. I engelskspråkiga länder förekommer många respektlösa uttryck som anspelar på fåglar: henpecked (att ständigt bli hunsad och tjatad på), lame duck (en svag och inkompetent politiker), for the birds (något värdelöst eller osympatiskt), to lay an egg (att förstöra en föreställning) och många fler. Uppfattningen att fåglar endast är flygande pickande automater, vars hjärnor är så små att de helt saknar förmåga att tänka, är en gammal och nu förlegad föreställning.

Intelligensdefinitioner

Boken är en svidande uppgörelse med gamla synsätt på fåglarnas intelligens, och en hyllning till de forskare och forskarlag världen över som vikt sina liv att studera fågelintelligens och fågelhjärnor. Författaren har intervjuat forskare om deras fyndiga experiment och fältstudier, och försöker beskriva och förklara mängder av försök. En inspirerande, omfattande och läsvärd bok om begreppet fågelintelligens, ett svårfångat koncept även inom vår egen art, och framför allt svårt att mäta. Fåglar är det enda djurslag som finns nästan överallt - med biologiskt språk har de en enorm biologisk nisch.

För att förstå begreppet fågelintelligens måste vi göra ett försök att nalkas begreppet mänsklig intelligens. De flesta neuroforskare är överens om att de finns olika typer av intelligens som är oberoende av varandra: kroppslig, lingvistisk, musikalisk, logisk - matematisk, naturlig, spatial (veta var man befinner sig i relation till en bestämd plats), interpersonell (känna och interagera med andra) och intrapersonell (förstå och kontrollera sina egna känslor och tankar). Denna lista på så kallad multiintelligens har sina fascinerande paralleller i fågelvärlden.

Andra forskare anser tvärt emot att det faktiskt finns en generell intelligens hos människan, att vara allmänt smart, den så kallade g-faktorn. Teorin innebär att intelligens är en mycket generell kompetens som bland annat innebär förmågan att planera, resonera, lösa problem, tänka abstrakt, förstå komplexa idéer, lära sig snabbt och lära sig av erfarenhet. Einstein lär ha

Dum som en gås?
**SMART
SOM
007**

Nä...
PÄR O. WENDELSTAM
har läst boken
"Bevingad intelligens: I
huvudet på en fågel" av
författaren Jennifer Ack-
erman. Här ger han en
personlig reflektion över
boken och dess innehåll.
Bland annat får läsaren
möta den mångomtala-
de nykaledonianskråkan
007, en smarting som slog
forskarna med häpnad
och blev TV-stjärna.

Så funkar det – fågel

sagt "Måttet på intelligens är förmågan att förändras". En vidsynt och klok person beskrev för mig en gång intelligens – mental förmåga – som en likhet av tre komponenter: situationsanpassning = situationskänslighet + situationsflexibilitet. Läsaren får själv begrunda påståendet och avgöra sanningsvärdet.

Merparten av de forskare som studerar fåglar föredrar begreppet kognition framför intelligens. Djurkognition definieras vanligen som insikt, tänkande och planering. Lägre kognitiva former anses vara bland annat uppmärksamhet och motivation.

De åtta kapitlen berättar om några exotiska och några vanliga arter med ovanliga förmågor eller färdigheter – tekniska, sociala, musikaliska, spatiala och adaptiva (briljant anpassningsförmåga till miljöförändringar).

Einstein typer och gemene man

Under lång tid ansågs variationerna inom en fågelart vara enbart bakgrundsbrus. Fåglar från samma kull förväntades bete sig likadant, men fåglar är individer och reagerar individuellt på alla slags situationer. Precis som hos människor varierar deras personlighet och beteende. Författaren intresserar sig för Einstein-typerna, de suveränt smarta familjerna kråkor och papegojor, och gemene man-typerna, som duvor, sparvar och mesar.

Två synnerligen kända Einstein-typer är den grå jakon Alex och nyakaledonienkråkan 007 med deras enastående kognitiva prestationer. Alex, en charmig och smart papegoja, och forskaren Irene Pepperberg bildade ett team som visade världen på 1980-talet att det finns fåglar med extraordinära och intellektuella förmågor. Alex hade tillägnat sig en vokabulär på hundratals engelska beteckningar för föremål, färger och former. Han förstod begreppen "lika" och "olika" inom siffror, färg och form. Han kunde titta på en bricka med en samling saker i olika färger och material och säga hur många det fanns av en viss typ.

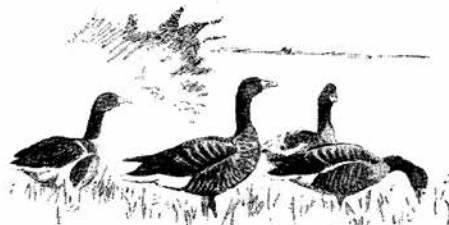
"Hur många gröna nycklar?" kunde Pepperberg fråga och visa flera gröna och orange nycklar och korkar. Åtta av tio gånger svarade Alex rätt. Han kunde använda siffror för att svara på frågor om addition. Bland hans största triumfer säger Pepperberg, fanns kunskapen om abstrakta koncept inklusive ett som liknade talet noll, hans förmåga att klura ut betydelsen av en siffra utifrån dess placering i en rad av siffror, och hans förmåga att ljuda ord på samma sätt som ett barn: "N-Ö-T." Alex kunde inte bara förstå ord utan även använda dem för att ge svar på tal med träffsäkerhet, intelligens och kanske även känsla. Hans sista ord till Pepperberg, när hon satte tillbaka ho-

nom i buren den sista kvällen innan han dog, var hans dagliga refräng: "Ha det bra, vi ses i morgon. Jag älskar dig." Alex dog endast 39 år gammal, blott efter halva den förväntade livslängden. Kanske hade Alex ledsnat på sin tillvaro som studieobjekt och bara längtade efter lugn och ro.

Den smarta mästaren nyakaledonienkråkan 007 blev en stjärna när BBC lyckades filma hur han löste ett svårt problem. Det var sammansatt av åtta olika moment, som vart och ett bestod av speciella lådor och "verktygslådor" med pinnar och stenar som hade placerats ut på ett bord. Tidigare hade fågeln sett olika delar av problemet, men aldrig i den här kombinationen. För att erövra köttkuben i den speciella matlådan var han tvungen att klura ut stegen i problemet och utföra dem i rätt ordning. På videon flyger en mörk, stilig fågel in i synfältet, sätter sig på en gren och tar några ögonblick på sig att överblicka situationen. Sedan flaxar han upp till en gren med en pinne som dinglar i ett snöre – första steget. Han drar upp snöret en bit i taget tills han kan få fatt i pinnen med näbben. Så flyger han ner från grenen till bordet, hoppar fram till matlådan och sticker in pinnen i den långsmala, horisontella springan för att få ut belöningen. Men pinnen är för kort och i stället använder han den för att peta ut tre stenar ur tre olika lådor. Dessa släpper han ner en efter en i ett hål på ovensidan av en låda som innehåller en längre pinne som balanserar på ett gungbräde. Vikten av stenarna får gungbrädet att vipa inuti lådan, så att det tippar ut den långa pinnen som fågeln tar med sig tillbaka till matlådan för att peta ut sin köttbit. En fascinerande process som tar sammanlagt två och en halv minut att genomföra.

Roande är att läsa om det Ackerman kallar "anekdotiska bevis" för kognitiv förmåga. **Tre exempel** från världens mest spridda fågel som finns på nästan alla kontinenter; den alldagliga men synnerligen anpassningsbara generalisten gråsparv:

► **1.Oftast finns det inte** mycket näring för en fågel runt en parkeringsplats eller en skyskrapa. Ekologer har observerat hur gråsparvar arbetade sig fram längs en rad bilar på en parkeringsplats och snappade åt sig insekter som fastnat i kylaren. Gråsparvar har setts sent på natten leta efter insekter i ljuset av strålkastare runt observationsdäcket, åttio våningar upp, på Empire State Building.

► **2.Två biologer** såg till sin förvåning och glädje några gråsparvar som om och om igen öppnade en automatisk dörr till ett café. Fåglarna flög långsamt förbi sensorn, flaxade framför den eller landade ovanpå, lutade sig framåt och böjde på nacken tills huvudet utlöste sensorn och dörren öppnades – fåglarna gjorde det sexton gånger under fyrtiofem minuter. Den automatiska dörren hade installerats två månader tidigare, men sparvarna klurade ut hur den fungerade.

► **3.De flesta ryggradsdjur** och fåglar är antingen rädda eller likgiltiga inför främmande föremål. Vid ett experiment testades gråsparvarnas tolerans för nya föremål i form av en gummiboll eller plastödla, som placerades nära muggar fulla med frön. Gråsparvarna gillade nymodigheterna, de närmade sig hellre muggarna om det fanns en boll eller ödla i närheten. Om en plats ska invaderas är det en fördel om man älskar nyheter.

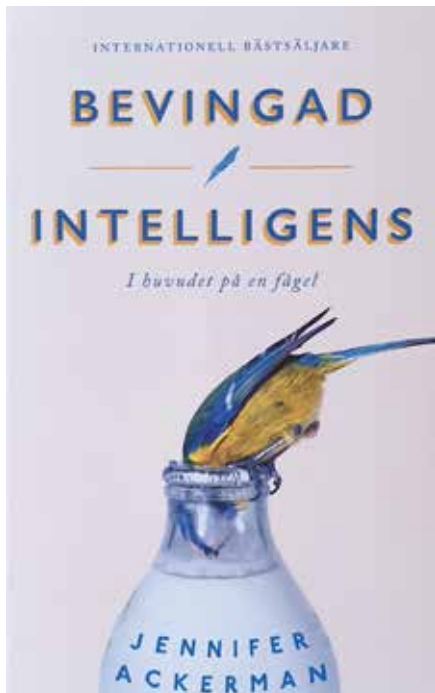
Runt om i världen genomgår gråsparvarna snabba och kraftiga nedgångar. Den är till och med upptagen på en lista över hotade fågelarter i Europa; i Storbritannien är den rödlistad. Och ingen vet riktigt orsaken.

Många fåglar verkar besitta en fallenhet för att möta miljömässiga och sociala utmaningar med skarpsinnighet och flexibilitet. Ofta innebär det att göra något helt nytt, innovativt, till exempel att utnyttja en ny födokälla eller att lära sig komma åt den. Bokens omslagsbild visar ett klassiskt exempel. Både talgoxar och blåmesar fick kläm på hur man får upp kapsyler på de mjölkflaskor som levererades till de boendes trappor på morgonen. Syftet var att komma åt den begärliga grädden på toppen. Mesarna lärde sig först tricket 1921 i den lilla förorten Swaythling till Southampton; 1949 hade beteendet observerats på hundratals platser i England, Wales och på Irland.

Metoden spreds genom att mesarna härjade varandra – ett exempel på socialt lärande, på forskarspråk också ett exempel på kulturell överföring. Beteenden som verkar ovanliga eller intelligenta kan uppstå ur enkla eller reflexmässiga processer. Ett slående exempel är det flockbeteende, en effektiv strategi, som en stor flock starar uppvisar i sina snabba rörelseförändringar för att avvärja en plötsligt uppdykande hök eller falk.

Fåglarna besitter sätt att veta som går utanför vårt intellekt, som vi inte kan avfärda som enbart medfödda eller inbyggda. Exempel på

tänket

JENNIFER ACKERMAN är en amerikansk vetenskapsjournalist och författare. Hon har skrivit om forskning, natur och biologi i mer än trettio år. Regelbundet medverkar hon i tidskrifter som *Scientific American*, *National Geographic* och *New York Times*.

viktiga frågor som bokens åtta kapitel försöker besvara är: Hur hittar fågeln vägen till en plats den aldrig varit på förut? Vilken intelligens är det som gör att fågeln kan förutsäga att en storm är på väg? Hur kan fågeln lära sig härma komplicerade läten och sånger från hundratals arter? Hur kan fågeln gömma tiotusentals frön på en yta av många kvadratkilometer och komma ihåg var de finns ett halvår senare?

Fågelhjärnor och intelligensmätning

Däggdjuren är inte så speciella bakom pannbenet som vi trott. En av de mest avancerade delarna av vår hjärna, neocortex – den yttersta delen av hjärnbarken har setts som unik. Nya rön visar att den finns i annan form hos både fåglar och reptiler. Fåglarna har stora knutar med tätt packade nervceller. Tidigare trodde forskarna att knutarna var fåglarnas motsvarighet till vissa primitiva delar av vår egen hjärna. Därför trodde man länge att fåglarna helt saknade mental förmåga. Fåglarnas hjärnor är väldigt olika våra, de är små och har ingen hjärnbark, där alla ”smarta” saker sker. Och det är inte konstigt eftersom människor och fåglar har utvecklats oberoende av varandra under mycket lång tid. Dock har en del fåglar relativt stor hjärna precis som vi, men en stor hjärna är inte nödvändigtvis ett tecken på smarthet. En ko har hundra gånger större hjärna en mus, men när det kommer till hjärnkapacitet visar det sig att storleken har mindre betydelse än antalet nervceller, var de finns, och hur de är sammankopplade.

Det som bestämmer kognitiv- och innovationsförmåga är vad som sker på nervcellsnivå. Forskningen inriktas nu på att visa hur inläring och problemlösningsförmåga avspeglas i hjärnans nervceller och kopplingarna mellan dem. Det är extremt svårt att få ”ett rent mått” på kognitiv prestationsförmåga. Fåglar, liksom människor, skiljer sig åt hur motiverade de är att lösa ett kognitivt test, hur stressade de blir av testsituationen, hur distraherade de blir av omgivningen och hur stor erfarenhet de har av liknande test. Om en art misslyckas med tester i vartenda experiment kan det vara så att forskaren själv är problemet – inte fågeln. Forskaren kan ha misslyckats med att förstå vad som är viktigt för hur en fågel ser på världen. Hittills har det inte framkommit några entydiga metoder inom beteendekologin hur fågeltester bör utformas.

Nu är det så att mäta rätt är den ädlaste av konster, allt ifrån att tolka en korrekt utförd enkät, att fastställa covid-19 parametrar som selektivitet och specificitet, till att uppmäta livslängd och hållfasthet på en kritisk maskindetalj. Alla som arbetat med ledarskap med tyngdpunkt på genomförande vet att Bara vad som mäts blir gjort - avgörande är hur väl kvaliteten i verksamheten kan mätas och utvärderas. En fågels djärvhet eller rädsla kan påverka dess problemlösningsprestation. Ett test som är utformat att mäta någon kognitiv förmåga kanske i verkligheten bara mäter oräddhet. Det hade varit önskvärt med ett resonemang i några av de redovisade undersökningarna om

i vilken grad man mäter, eller tror sig mäta, det man avsett att mäta – experimentets validitet – med någon form av statistisk evidens. Detta för att undvika att resultatet enbart är ett verk av slumpen, med andra ord belägg för slutsatserna.

En av bokens styrkor är att många i sammanhanget viktiga begrepp förklaras klart och koncist till exempel konvergent utveckling, reverserad inläring, theory of mind och heureka-ögonblick. Boken ger en bred och djup översikt av det mångfacetterade begreppet fågelintelligens. Det är en bok man ofta vill återvända till, därför saknar jag ett sak- och personregister. Notapparaten är omfattande.

Om man vill förstå fåglar måste man förstå hur de beter sig i vilt tillstånd. Den ambitiösa forskningen letar efter samband mellan fältobservationer och kunskaper om gener och celler i laboratorieexperiment. Gåtorna om fågelintelligensen kvarstår och påminner oss om hur lite vi vet. Den tvärvetenskapliga forskningen pågår med full kraft för att försöka lösa fågel sinnets mysterier.

Fysikprofessorn John A. Wheeler, som skolat upp Nobelpristagare, hade för vana att säga: Det finns bara tre riktigt intressanta saker att lägga händerna på: The Quantum, The Universe and The Brain.

Du som är intresserad av fåglar, naturvetenskaplig metodik och delar professorns uppfattning rekommenderas att med kritiska ögon djupläsa läsa den internationella bästsäljaren *Bevingad intelligens: I huvudet på en fågel*.

TVÅ NYA TILLSKOTT I STYRELSEN

ANDERS

”Jag är ingen superskådare men gillar naturen naturen”

■ Jag är definitivt ingen superskådare. Numera tittar jag nog lika mycket på blommor och gräs som på fåglar när jag är ute.

Jag tillbringar mycket av min fritid i Dalarna. Min fru är från Malung och vi har en stuga på en gammal fåbodvall som heter Lyåns fåbodar. Här finns kungsörn, lavskrika och hejdlöst mycket orre och tjäder.

Vissa år har vi häckande hökuggla på vallen. Röding och öring finns i ån. Vi har ett skogsskifte som jag sköter om. Hugga i skogen är en bra terapi. För några sedan "testamenterade" granngubben på vallen några fantastiska hjortronställen till mig med hjortron stora som piphuvuden. Skälet till gåvan var att jag är en av de få som inte använder fyrhjuling på myrarna för att plocka hjortron. Och det är faktiskt sant – hjortronen är stora som piphuvuden.

Min professionella bakgrund är akademien. Jag har en doktorsexamen i statskunskap

Anders Bro, ny ledamot i NOFs styrelse.

och jobbade under flera år på Örebro universitet.

Numera är jag verksam på Region Örebro län och jobbar främst med internationella projekt om demokrati, civilsamhälle och social ekonomi. Jag är dessutom ledamot av europeisk expertgrupp som leds av EU-kommissionen, vilket sammantaget betyder att jag ägnar mycket tid åt samarbete med kollegor i andra länder. Även om pandemin har lärt oss att mycket kan avhandlas via digitala möten blir det ändå en del resor för mig kors och tvärs i Europa.

Jag är ursprungligen från Götene och flyttade till Örebro 1986 för att studera. Här träffade jag efter några år min blivande fru Pia. Familjen består också av två döttrar.

Vem sitter på vilka uppdrag i NOF-styrelsen?

■ Två nya ledamöter, Anders Bro och Per Salomonsson valdes in i styrelsen för Närkes Ornitologiska förening, och nu har också styrelsen fördelat sina arbetsuppgifter.

Ronnie Lindqvist:

Ordförande, studiecirklar, resor

Eva Georgii-Hemming:

Vice ordförande, exkursioner

Catarina Ericson:

Sekreterare, IT, (hemsidan så småningom)

Anders Nydahl:

Kassör, medlemsfrågor, grafisk produktion

Anastasia Valenta:

Inomhusmöten, integration

Bengt Andersson:

Aktivitetsutveckling, inomhusmöten, försäljning

Lars Johansson:

Fågelskydd, jaktfrågor, exkursioner, studiecirklar

Anders Bro:

Inomhusmöten, remisser

Per Salomonsson:

Exkursioner, resor, fågelskydd. Styrelsen beslutade också att inrätta tre arbetsgrupper.

Inomhusmöten:

Anastasia Valenta, Bengt Andersson, Anders Bro

Utomhusaktiviteter: Lars Johansson, Eva Georgii-Hemming, Per Salomonsson

Fågelskydd: Lars Johansson, Per Salomonsson

PER har tagit upp skådningen igen

■ Per Samuelsson är nyvald ledamot i styrelsen för Närkes Ornitologiska Förening.

Sedan ungdomen är han naturintresserad och på 1970-talet var han aktiv i Fältbiologerna i Örebro. På den tiden blev det många cykelturer till Oset, Kvismaren och Tysslingen.

Efter ett uppehåll har han åter tagit upp fågelskådningen. Nu är det inte bara med kikare, utan också med kameran.

Per har ett extra intresse för vadare och är ofta på Öland för att skåda fåglar.

Till vardags jobbar Per på Region Örebro och han bor i Fellingsbro.

Per Samuelsson, ny i NOFs styrelse.

STYRELSEN			
Ronnie Lindqvist Ordförande, studiecirklar, resor Buller Väders väg 6 700 15 Örebro 070 362 14 15 ronnelindqvist@telia.se	Anders Nydahl Kassör, medlemsfrågor, grafisk produktion Barnstegen 107 700 25 Örebro 070 309 18 85	Lars Johansson Fågelskydd, jaktfrågor, exkursioner, studiecirklar Hälsövägen 22 700 04 Örebro 070 658 99 06 lars.johansson@telia.se	
Eva Georgii-Hemming Vice ordförande, exkursioner Asplunda 543 700 80 Örebro 070 362 30 27 georgiihemming@gmail.com	Anastasia Valenta Inomhusmöten, integration Garnkvädet 6 700 80 Örebro 070 671 17 12 valentianastasia@gmail.com	Anders Bro Inomhusmöten, remisser Hälsövägen 25 700 05 Örebro 070 1 49 07 81 andersonbro45@gmail.com	
Catarina Ericson Sekreterare, IT, hemsidan (småningom) Fellingsbro 14 700 62 Örebro 070 362 61 55	Bengt Andersson Aktivitetsutveckling, inomhusmöten, försäljning Hälsövägen 22 700 29 Örebro 070 439 83 65	Per Salomonsson Exkursioner, resor, fågelskydd Buller Väders väg 6 700 15 Örebro 070 362 14 15	

På näst sista sidan i tidningen: Hela NOFs nya styrelse med fullständiga kontaktuppgifter, och föreningens representanter i olika sammanhang.

NOF tar över Rosenbergspriset på egna villkor

■ Som bekant har Närkes Ornitologiska Förening tagit över ansvaret för att dela ut ett pris till minne av Erik Rosenberg.

När fältornitologins fader Erik Rosenberg, som bodde i Örebro, dog 1971, startades en insamling och året därpå bildades Stiftelsen Erik Rosenbergs Naturvårdsfond. Tanken då var att förvalta de insamlade pengarna och dela ut avkastningen varje år. Det handlade om en prissumma på 30 000 kronor till någon eller några som gjort tjänstfulla insatser inom naturvården.

Priset delades ut första gången 1976 och sedan dess varje år fram till 2017. Sedan blev avkastningen på kapitalet sämre, och det innebar att priset bara delades ut en gång till, år 2019.

Clas Thor, som varit ordförande i stiftelsen, berättade att det varit svårt att modernisera arbetet för att få in mer pengar. För att rädda minnet och priset vände sig stiftelsen till NOF som tackade ja till att ta över ansvaret.

– Den gamla stiftelsen är upplöst, de återstående pengarna är överförda till NOF. Vi delar ut priset på vårt sätt och har inga förpliktelser hur det ska göras och hur ofta det ska delas ut. Dessutom har vi döpt om priset till Erik Rosenbergs naturvårdspris, berättade Ronnie Lindqvist i samband med årsmötet.

NOF delade ut Erik Rosenbergs naturvårdspris första gången i samband med Rosenbergsdagarna i oktober förra året. Priset på 30 000 kronor gick till Mats Rosenberg.

Uppdatera dina uppgifter i medlemsregistret!

■ I slutet av november fick du en avi för att betala din medlemsavgift till Närkes Ornitologiska Förening. Som du kanske vet har vi ett modernt medlemsregister och det är företaget Membit som sköter administrationen av medlemsregistret.

I brevet finns inloggningsuppgifter till onlinekansliet (www.membit.net/m4-member). Gå gärna in där och se till att alla dina uppgifter är aktuella så att bland annat vår medlemstidning Fåglar i Närke hamnar i rätt brevlåda.

Du får gärna fylla i din e-postadress, då har vi i NOF ytterligare en möjlighet att nå dig med viktig information.

Du som är medlem har säkert också noterat att det är ett särskilt bankgirokonto för att betala in din medlemsavgift. Observera att detta bara gäller medlemsavgiften.

Du som vill bli medlem, gå in på Membit: <https://www.membit.net/m4-member/login/500> och betala medlemsavgiften.

Har du några frågor eller funderingar: hör av dig till vår medlemsansvarige Anders Nydahl, anders.nydahl@telia.com, eller på 070 309 16 83.

Notera att vi behåller vårt andra bankgiro-nummer för alla andra ekonomiska transaktioner.

Ska du betala en resa, köpa en affisch, fågelholk, buff eller något annat, eller vill bidra till vår Fågelskyddsfond, använd bankgiro-nummer **5747-2237** (eller swisha, NOFs swishnummer är:

123 02 90 361

Summering av framgångsrikt NOF-år

■ Året började under pandemins grepp, men NOF fortsatte att nyttja den digitala tekniken för att genomföra både årsmöte och föreläsningar/bildvisningar i början på året via videomöten. Så småningom blev allt som vanligt igen och deltagarantalet vid alla NOF-aktiviteter kom upp i normala siffror.

Förutom sedvanliga exkursioner och guidningar, kurser, inomhusmöten och övriga aktiviteter samt vår- och höstresor till pålitliga fågellokaler, så blev det även en resa till ett nytt resmål – Estland. Medlemsantalet ökade även under 2022, och vi kunde stänga räkenskapsåret med att konstatera att ekonomin är god.

Inom fågelskyddsområdet kan nämnas fortsatt stöd för häckning av pilgrimsfalk och berggav, och det angelägna arbetet som utförts av Fågelakuten. Till detta kommer ett antal remisser från myndigheter, kommuner och övriga, och som besvarats av NOF avseende fågelskydd.

Efter dialog med stiftelsen Erik Rosenbergs naturvårdsfond så övertog NOF ansvaret och inestående behållning för Erik Rosenbergspriset, som i samband med detta bytte namn till Erik Rosenbergs naturvårdspris och delades ut av NOF för första gången vid det nya forumet Rosenbergsdagarna.

Inom fågelforskningens område genomfördes inventeringar av bland annat storlom i Sottern och även av häckfågelfaunan i Oset och Rynningeviken. Den Regionala rapportkommittén, Rrk, fortsatte sitt idoga arbete med att kvalitetssäkra det stora antalet inrapporteringar i Artportalen.

På mediafronten höll vår fina tidskrift Fåglar i Närke som vanligt hög kvalitet, och tillsammans med hemsidan och den stadigt ökande Facebook-gruppen kunde medlemmar och övriga intresserade hållas uppdaterade med nyheter och information om olika aktiviteter.

PS. Verksamhetsberättelsen i sin helhet finns att läsa på hemsidan.

Ekonomin fortsatt god i föreningen

■ Ekonomin i Närkes Ornitologiska Förening är god.

Förra året gav ett överskott på nästan 13 000 kronor. Intäkterna i föreningen var 400 000 kronor. De största intäktsposterna består av medlemsavgifter 161 000 kronor och resor 153 000 kronor. Försäljning av bland annat holkar och lotterier gav inkomster på 20 000 kronor och fågelinventeringar 33 000 kronor.

De största kostnadsposterna bestod av resor 132 000 kronor, tidskriften Fåglar i Närke 85 000 kronor och föreningsmöten 54 000 kronor.

– Vi satsade lite extra på våra inomhusmöten när pandemin äntligen var över. Bland annat bjöd vi på en generös landgång och vi hade en föreläsare som kostade lite extra, berättar ordföranden Ronnie Lindqvist.

Han nämnde också att NOF har en halv miljon kronor i kassan.

– Om någon har bra idéer på bland annat fågelskyddsåtgärder: presentera dessa för styrelsen. Pengar sdaknas inte i föreningen, berättade Ronnie för årsmötesdeltagarna.

Hög **puls** när Artracet avgjordes

LAGET JIZZARNA på Artracet i Närke: Ola Erlandsson, Eva Georgii-Hemming och Urban Tholén.

DEN 34:E upplagan av Artracet i Närke avgjordes lördagen den 7 januari. Totalt sågs 73 arter av de tolv lagen under dagen. Sånglärka blev ny art för Racet. Segrade gjorde JAS med 58 arter.

Från fågelskådarsynpunkt var inte vädret det bästa under racedagen: snö under natten och plusgrader med regnskurar och dis under dagen, vilket försämrade sikten avsevärt. Dessutom var många vattendrag frusna. De frusna vattendragen innebar att

gässen försvunnit från landskapet. Och det var bara ett lag som lyckades hitta en knipa i Lindbacka.

Nya racearten sånglärkan i Kvismaren är ett av få januarifynd i Närke under de senaste tjugo åren.

För många lag bidrog reningsverksdammen i Kumla med en hel del kryss: smådopping, rörhöna, sothöna och vattenrall. Oset var också bra för många lag med bland annat kungsfiskare, försärla, storskrake, gråtrut och gråhäger.

Lite bekymrad över hur dagen skulle bli med tanke på all snö som kommit. Men nyfiken på vad Jizzarnas nya lagmedlem, Sträcktomten (läs Ola Erlandsson), och en ny rutt kan ge.

TEXT: URBAN THOLÉN, artracegeneral

Allt började bra. Vi möttes upp på parkeringen vid Naturens Hus i gryningen. Sparvuggla, rödhake med flera hälsade oss välkomna så snart vi klev ur bilarna. Först ett kort stopp vid Cementtrännen. Japp. Där var dom som på beställning, både försärlan och kungsfiskaren. Sedan blev det att pulsa i snön upp mot Gamla tippen. Redan där gick pulsen upp.

Mötte flera lag som var på jakt efter kryss. Bytte några ord med Ronnie och Isac efter att vi iakttagit stenknäcken, som satt högt upp i en björk. Det blev ett bra byte. Helt plötsligt skrek vattenrallen till höger om oss. Övåntat.

Vi följde vår plan och körde mot Kvismaren och Dimbobaden. Vid Dimbobaden såg vi årets vinnande lag – som sett knölsvan. Men hur gick det till? Här var det ju bara is. Aha! Landskapet Närke sträcker längre än länsgränsen. Det bommade vi.

Snabbfika

På väg mot nästa stopp kom duggregnet. Det fick bli en snabb fika i bilen. Inte blev vi gladdare av att se att broarna i reningsverksdamarna i Kumla var borta för renovering. Dåligt rekat. Nu blev det att pulsa igen. Genom snön, ner och över diken.

Tiden går. Telefonen ringer. Det är från Naturens Hus. Dom undrar om vi kommer... Öh!? ”Ja visst kommer vi som bestämt. Klockan 16.”. Pulsen ökar ännu mer när dom säger att de stänger klockan 16. Så var det inte sagt när vi beställde. Ska vi, närmare 40 deltagare i Artracet, tvingas ha artgenomgång utomhus? Ska jag snabbt hitta ett annat ställe? Nej, som tur är visar dom sig tillmötesgående och håller öppet en timme extra för NOF.

Innan det var dags att avrunda hann vi både halka runt i isiga diken vid Tysslingen, och pulsa ännu mer i Karlslund. Typ spännande. Väl värda den trevliga artgenomgången och ännu en god fika i Naturens Hus. Personalen tyckte vi var ett väldigt trevligt gäng. Så det ordnar sig nog med öppettider nästa år också.

Grattis till vinnarna JAS och Cykelskådarna! Grattis till alla andra och inte minst ni som debuterade i år. Med 47 arter missade Jizzarna pallplatsen i år, men skoj hade vi.

!

RESULTAT ARTRACET 2023

1. JAS, 58 arter

(Tyra Jakobsson, Johannes Almqvist och Andreas Sandberg)

2. Skönheten och Odjuret, 53 arter

(Peter Gustafson, Claes Dyst och Anders Carlberg)

3. Bröderna Brothers, 52 arter

(Stefan, Håkan och Magnus Persson)

4. Jizzarna feat. Sträcktomten, 47 arter

(Eva Georgii-Hemming, Urban Tholén, Ola Erlandsson)

4. Carl-Ivans, 47 arter

(Claes Nordell, Roland "Rolle" Thuvander, Matts Deubler, Leif Rydell)

6. Gärdsmygarna, 40 arter

(Lena Asp, Maria Wanche, Helena Martikainen)

6. Team Wadköping, 40 arter

(Isac Lithell och Ronnie Lindqvist)

8. Invalidos, 38 arter

(Håkan Ellehammar, Dan Sundeling, Mikael Magnusson, Håkan Nicander)

9. Cykelskådarna, 37 arter

(Arne Lundh, Kent Halttunen; vann ekoklassen som enda deltagande lag)

10. Lördagsskådarna senil, 34 arter

(Lasse Johansson, Dan-Erik Sahlberg, Henrik Eliasson)

11. De bevingade, 32 arter

(Lena Jonsson, Göran Bäckstrand)

12. Lördagsskådarna junior, 32 arter

(Anders Sundström, Torgny Hörnestic, Magnus Österberg)

LÖRDAG 15 APRIL

Guidning i Kvismaren

Häng med på en härlig fågelpromenad i Kvismaren: Rysjön och Skeppfota kyrka. Samling Öby kulle kl. 07. Medtag fika som förtärs efter promenaden till de magnifika flyttblocken. Åter ca kl. 11. För mer info: Lars Johansson 070 558 99 06.

SÖNDAG 23 APRIL

Vårfåglar på Björkö

Nyfiken på Björkö i Hjälmaran? Där finns ett nytt naturreservat med många spännande biotoper. Vi går en rejäl promenad runt ön och spanar efter alla vårfåglar med särskilt fokus på hackspettarna. Båt avgår från Naturens hus kl. 07 och båtresan tar ca 40 minuter. Vi är tillbaka i Örebro kl. 13. Förhandsanmälan krävs till skepparen. Mej: boka@mfsirena.se, Tel: 070 370 01 58. Fågelguide Ronnie Lindqvist vet mer, han finns på 070 262 14 17.

LÖRDAG 29 APRIL

Sjöfågelsträck vid Vättern

Upplev sjöfågelsträcket vid Klåvudden, Vätterns norra spets. På den här mycket speciella lokalen får du chansen att se sjöfåglarna sträcka. Det blir en tidig morgon, men det är värt besväret för få se sjöorre, svärta, ejder och andra kustfåglar. Samling vid infarten till Harge kl. 04.30. Vi avslutar när sträcken avtar någon gång under förmiddagen. För mer info: Kent Halttunen 070 216 11 30.

MÅNDAG 1 MAJ

Osetguidning

Du missar väl inte den härliga fågelpromenaden i Oset? Nu börjar vårfåglarna komma och här får du möjligt att gå tillsammans med kunnige fågelguiden Lars Johansson. Räkna med en fyra timmars skön vistelse tillsammans med fåglarna i Oset. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07. För mer info: Lars Johansson 070 558 99 06.

ONSDAG 3 MAJ

Osetguidning

Häng med på en kvällspromenad i Oset för att kika på alla vårfåglar som anlänt. Räkna med en vandring som tar tre timmar. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07. För mer info: Lars Johansson 070 558 99 06.

LÖRDAG 6 MAJ

Fågeltornskampen

Fågeltornskampen är en lättisam tävling där det gäller att samla ihop så många olika arter som möjligt under åtta timmar. Samla ihop ett

lag, bemanna ett torn och se hur många arter det går att kryssa mellan klockan 05 och 13. Lag i Sverige, Finland och Danmark tävlar denna dag i Fågeltornskampen. Här i Närke brukar fem–sex torn delta i kampen – fler kan vara med.

Mer info: Kent Halttunen 070 216 11 30.

SÖNDAG 7 MAJ

Fågelskådningens dag i Oset

Detta är Fågelskådningens dag. Hur långt har våren kommit, är flugsnappare och ladusvalan på plats i Oset? Följ med på en fyra timmar lång fågelpromenad genom det stadsnära naturreservatet Oset i Örebro. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07. Info: Lars Johansson 070 558 99 06.

SÖNDAG 7 MAJ

Fågelskådningens dag i Rånne

Fågelskådningens dag avslutas med att vi lyssnar efter dubbelbeckasin i norra Tysslingen. Samling i Rånne, Tysslingen kl. 21. För mer info: Ronnie Lindqvist 070 262 14 17.

ONSDAG 10 MAJ

Osetguidning

Sugen på en kvällspromenad i natursköna Oset för att uppleva alla vårfåglarnas sång? Följ med på tre timmar härlig vandring med fåglarna i fokus. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07. För mer info: Eva Georgii-Hemming 076 260 06 51.

TORSDAG 11 MAJ

Dubbelbeckasiner i Oset

Lyssna efter dubbelbeckasiner i Oset. Samling vid södra Näsbytorget kl. 21. Vi promenerar i området med förhoppning om spelande dubbelbeckasiner. Räkna med två timmars lyssning efter spelande fåglar. Lars Johansson, 070 558 99 06, vet mer.

SÖNDAG 14 MAJ

Osetguidning

Upplev alla fåglar och vandra i långsam takt genom det natursköna Oset. Häng med kunnige fågelguiden Lars Johansson som vet allt om fåglarna och områdets historia. Räkna med fyra timmars promenad. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07. För mer info: Lars Johansson 070 558 99 06.

TISDAG 16 MAJ

Guidning i Kvismaren

Upplev östra delen av Kvismaren med Åslaholmen och Källviken. Samling Lövhölen kl. 18; var beredd på att det kan bli lite sent. Lars Johansson 070 558 99 06 vet mer.

ONSDAG 17 MAJ

Osetguidning

Häng med på en fin promenad i Oset och lyssna på vårfåglarnas vackra sång. Räkna med att promenaden tar tre timmar under ledning av kunnige guiden Ronnie Lindqvist. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07. För mer info: Ronnie Lindqvist, tel. 070 262 14 17.

SÖNDAG 21 MAJ

Fågelsång på Björkö

Vill du uppleva Björkö i Hjälmaran när våren är som vackrast? Där finns ett nytt naturreservat med många spännande biotoper. Vi går en rejäl promenad runt ön, spanar och lyssnar efter alla vårfåglar. Båt från Naturens hus kl. 07 och båtresan tar cirka 40 minuter. Tillbaka i Örebro kl. 13. Förhandsanmälan krävs till skepparen via mejl: boka@mfsirena.se eller telefon 070 370 01 58. Mer info: Ronnie Lindqvist 070 262 14 17.

SÖNDAG 21 MAJ

Osetguidning

Har alla vårfåglar anlänt till Oset? Är rosenfinken på plats? Vill du veta det och allt annat om vårfåglarna. Häng med kunnige fågelguiden Lars Johansson som vet allt och lite till om fåglarna och områdets historia. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07. För mer info: Lars Johansson 070 558 99 06.

ONSDAG 24 MAJ

Osetguidning

Vill du vara med och dela upplevelsen att höra och se alla vårfåglar som anlänt till Oset. Häng med på denna tretimmarspromenad i det natursköna Oset. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07. För mer info: Eva Georgii-Hemming 076 260 06 51.

LÖRDAG 27 MAJ

Artjakt vid Ässkogstorp

Bioblitz: Artjakt vid Ässkogstorp. Välkommen att delta i dagens artjakt och naturinventering i Örebro i samband med biologiska mångfaldens dag. Hur många olika arter kan vi hitta? Dagen passar både vuxna och barn, nybörjare och naturkunniga! Medtag egen dryck & fika, grillmöjlighet finns. Kl. 04 Fågelinventering med Ronnie Lindqvist från NOF. 070 262 14 17. Kl. 07 Fågelguidning med Ronnie Lindqvist, 070 262 14 17.

Under dagen kommer även andra föreningar i samarbete med Hopajola att inventera växter och småkryp. Dessutom flera andra aktiviteter under dagen. Se hela programmet på www.studiefremjandet.se/Hopajola/.

SÖNDAG 28 MAJ

Osetguidning

Missa inte denna härliga och långsamma fågelpromenad genom det natursköna naturreservatet Oset som en gång var Örebro baksida. Lars Johansson är ciceronen för dagen som berättar allt om vårens alla fåglar. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07.
Mer info: Lars Johansson 070 558 99 06.

ONSDAG 31 MAJ

Osetguidning

Häng med på en kvällspromenad i Oset för att kika på alla vårfåglar som anlänt. Räkna med en vandring som tar tre timmar. Medtag fika. Samling Skebäcksparkeringen kl. 07.
Hör med Lars Johansson 070 558 99 06.

LÖRDAG 3 JUNI

Stadsvandring

Börja dagen med på en tidig stadsvandring med fåglar i fokus, i området från Örebro slott till slussen. Samling Skytteparken kl. 05.
Räkna med tre timmars promenad i ottan.
Lars Johansson 070 558 99 06 vet mer.

LÖRDAG 3 JUNI

Nattfågellyssning

Följ med och lyssna på nattfåglarnas sköna sång. Vi siktar in oss på att åka med bil till de västra delarna av landskapet. Samling kl. 20 på västra parkeringen Haga centrum. För mer info: Ronnie Lindqvist 070 262 14 17.

MÅNDAG 6 JUNI

Tysslingen runt på cykel

Hur firar man nationaldagen på bästa sätt? Jo, man rör på sig och skådar fåglar. Samling kl. 07 vid Naturinfo-byggnaden, södra Tysslingen. Dit cyklar man eller åker bil. Härifrån cyklar vi samlat till Rånneå och skådar på vägen. I Tysslinge Naturcenter väntar fika eller frukost samt en välbehövlig stunds vila, innan vi drar vidare för att så småningom återkomma till startplatsen, trötta men nöjda med den här nyttiga varianten av fågelskådning. Info Kent Halttunen 070 216 11 30.

Tjädern snart borta från Skåne

■ För fem år sedan släppte BirdLife Sverige en rapport om tjäderns status i landet.

Man konstaterade då att tjädern kan komma att utrotas regionalt i flera områden i landet, och att det såg särskilt mörkt ut i södra Sverige. Bilden bekräftas av en ny kartläggning i Skåne.

Skånes Ornitologiska Förening (SkOF) genomförde förra året en inventering där 30 av 43 lämpliga tjäderlokaler besöktes. Bara i 16 av dessa hittades tjäder, alla i norra Skåne. Jämfört med tidigare inventeringar på 1980-talet, är nu närmare 80 procent av alla tjäderlokaler borta.

– Vi tror att den främsta orsaken är en ändrad markanvändning i Skånes skogar med avverkning av relativt ljusa barrblandskogar med mycket tall och bärris. Dessa skogar ersätts till mycket stor del av täta granplanteringar som är olämpliga miljöer för tjädern, säger Per Muhr, SkOF.

Allt fler fåglar övervintrar i Skåne

■ Klimatförändringarna gör att allt fler fåglar väljer att övervintra i sydvästra Skåne i stället för längre söderut.

Kusten längs med sydvästra Skåne är numera i stort sett alltid isfri. Det gör att det vintertid har blivit en attraktiv plats för flera fågelarter från Ryssland.

– Man kan se ett tydligt tapp i antal fåglar utanför Danmark och Nederländerna på vintern och en ökning här, säger Fredrik Haas, forskare på Biologiska institutionen vid Lunds universitet.

Blåsand är ett exempel på en fågel som har ökat stort under vintrarna.

– Från att det tidigare har funnits ett tiotal, är det nu uppe i 15 000 i det här området, så det är rejält, säger Fredrik Haas.

Sämre för ejdern i skärgården

■ Det fortsätter att gå allt sämre för ejdrarna i Stockholms skärgård.

En inventering har visat att antalet honor minskat med två tredjedelar på tio år och antalet nykläckta ungar under sommaren 2022 var nära noll.

– Det har gått stadigt utför under åren 2011–2022. Denna rapport visar nu att även hanarna minskar i antal, berättar Claes Kyrk som utfört inventeringar under många år.

Ett visst ljus i mörkret finns vid Hävringe i södra skärgården. Här har man testat att göra holkar åt honorna. Det har lett till att antalet honor som går upp och börjar häcka i området har ökat i antal mycket starkt, även om en del väljer att häcka utanför holkarna.

– Det går inte heller att peka ut någon enskild faktor som orsak. Läget för ejdrarna är mycket illa och ingen vet vad man ska göra för att vända trenden, säger Claes Kyrk.

Bra år för kungsörnarna

■ En ny rapport visar att det slagits rekord i antalet besatta kungsörnsrevir.

Inventeringen av kungsörnar under förra året visar att det blev 250 lyckade häckningar i hela landet. Det är det näst högsta antalet hittills.

Antalet besatta revir under 2022 var rekordhøgt, 544. Av de kända reviren fanns 86 procent i de sex nordliga länen Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland, Gävleborg och Dalarna.

Den sammanlagda populationen av kungsörnar år 2022 uppskattas till 1 721 individer, vilket än så länge beräknas på att det finns i snitt 3,16 kungsörnar per besatt revir.

I N O M H U S M Ö T E N

ONSDAG 19 APRIL

Månadsmöte

Språkvetaren Åsa Abelin, Göteborgs universitet, föreläser om hur människor hör ord och känslor i fågelsång. Kom, ställ frågor och diskutera! Åsa vill gärna få höra exempel på ord och fraser i fågelsång från er i publiken.

Efter pausen visar fotografen Isabella Chowra naturbilder, med fåglar i fokus. Isabella berättar hur hon fastnade för naturfoto och vi får en inblick i berättelserna bakom de olika bilderna. Hantverkshuset, Engelbrektsgatan 6, Örebro, kl. 19. Välkomna!

FÅGLAR

i Närke

REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE:

Kent Halttunen

Nygård, Norra Folkavi
719 91 Vintrosa
070 216 11 30
kent.halttunen@outlook.com

REDAKTIONEN:

Arne Lundh

Villagatan 31
718 30 Frövi
070 202 80 64
ervalla31@hotmail.com

Charlotta Hedberg Tideman

Järnväggsgatan 32
703 62 Örebro
070 721 43 32
charlotta.tideman@gmail.com

Leif Haldorson

Brevbärargatan 52
703 78 Örebro
070 665 67 75
leif.haldorson@telia.com

Ove Pettersson

Duvstigen 13
703 48 Örebro
070 910 69 65
ovepet49@icloud.com

Anders Nilsson

Ramsta 306
719 91 Vintrosa
mediagurun@icloud.com

NÄRKES ORNITOLOGISKA FÖRENING

En ideell regionalförening av SOF/BirdLife Sverige. NOF jobbar med fågelintresse, fågelskydd och fågelforskning. Medlem i föreningen blir man enklast genom att gå in på membit: membit.net/m4-member/login/500, och betala medlemsavgiften. Årsavgiften är 250 kr för vuxen, för familjemedlem 50 kr (ingen extra medlemstidning), ungdomsmedlem (13–20 år) betalar 100 kr och barn (1–12 år) 50 kr per år. Medlemmarna får vår medlemstidning som ges ut med fyra nummer per år. Dessutom får man hänga med på alla exkursioner, resor, utbildningar och spännande möten.

ADRESSÄNDRINGAR

Har du ändrat adress? Logga in på vårt medlemsregister, membit.net/m4-member, med det användarnamn du fick när du betalade medlemsavgiften.

Har du andra medlemsfrågor? Kontakta Anders Nydahl, se styrelserutan längre ned här på sidan.

FÖRENINGSLOKAL

För sammanträden och bibliotek finns vi i Föreningarnas hus, Slottsgatan 13A, Örebro. För utställningsmateriel, holkar med mera används källarlokalen på Hagmarksgatan 9B.

HEMSIDA

Du är välkommen att besöka hemsidan nof.birdlife.se. Vi finns också på Facebook.

REGIONALA RAPPORTKOMMITTÉN

Sammanställande:
Andreas Tranderyd
073 717 08 52

FÅGELSKYDDSGRUPPEN

Sammanställande:
Bengt Andersson

SKOGSGRUPPEN

Sammanställande
Bengt Andersson

JORDBR.GRUPPEN

Sammanställande
Kent Halttunen

SVANSJÖN TYSSLINGEN

NOFs representant
Kent Halttunen

NOFS TJEJGRUPPER

Ami Sundén
070 944 73 00
Annika Lorin
070 375 78 18

STYRELSEN

Ronnie Lindqvist

Ordförande, studiecirklar, resor
Bertil Waldéns gata 6
702 15 Örebro
070 262 14 17
lindqvist_ronnie@hotmail.com

Anders Nydahl

Kassör, medlemsfrågor,
grafisk produktion
Räntmästargatan 97
702 25 Örebro
070 309 16 83
anders.nydahl@telia.com

Lars Johansson

Fågelskydd, exkursioner,
studiecirklar
Holländaregatan 22
702 86 Örebro
070 558 99 06
lars.h.johansson@icloud.com

Eva Georgii-Hemming

Vice ordförande, exkursioner
Äsplunda 643
705 96 Glanshammar
070 254 20 27
georgiihemming@gmail.com

Anastasia Valenta

Inomhusmöten, integration
Grankottvägen 6
702 82 Örebro
070 071 17 17
nof.anastasia@gmail.com

Anders Bro

Inomhusmöten, remisser
Viktoriagatan 20
703 55 Örebro
072 146 87 81
andersingvar64@gmail.com

Catarina Ericson

Sekreterare,
IT, hemsidan
Fredsgatan 34
703 62 Örebro
070 342 61 55
toverud@hotmail.se

Bengt Andersson

Aktivitetsutveckling,
inomhusmöten, försäljning
Hopslagarevägen 22
693 73 Svarta
070 693 33 65

Per Samuelsson

Exkursioner, resor,
fågelskydd
Bäck 26
73273 Fellingsbro
per-s@live.se

Förälskad i en tjädertupp!

...men kärleken hotar bli **borta med vinden**

HUR MYCKET är det värt att få se en tjädertupp? Jag ställer frågan eftersom jag fick se en ståtlig tupp som spelade förra våren. Han var tillsammans med ytterligare två tuppar och fem eller sex tjäderhonor.

Det var ingen tvekan om att han var kungen i sällskapet. Hönorna höll sig nära, och de båda andra tupparna på behörigt avstånd. När kungen klev ut i solen blev jag blixtförälskad. Vilka färger! Vilken stolthet och styrka i rösten! Vilken trygghet i uppträdandet!

Tuppen lär knappast komma ihåg mig, men jag kommer att bära med mig minnet av honom i många år. Ingen kan stjäla mitt minne, men tyvärr hotas tuppens revir och möjligheten för er andra att uppleva tuppen.

DEN HÄR tjädertuppen bor i ett stort skogsområde strax söder om Brevens bruk. Där finns först det stora naturreservatet Brevens tallskogar på 1 600 hektar (tänk 3 200 fotbollsplaner). Söder om reservatet börjar ett 2 000 hektar stort skogsområde som skogsbolaget Brevens Bruk och Vindkraftsbolaget SR Energy nu vill göra om till en vindkraftspark. Ett 30-tal, 270 meter höga, vindkraftverk planeras.

Så höga vindkraftverk finns inte i dag, men ska finnas om några år, enligt SR Ener-

gy. Som jämförelse är Eiffeltornet i Paris 300 meter högt.

Tjäder undviker att vara närmare än 650 till 875 meter från dagens, som mest 200 meter höga vindkraftverk, enligt en studie utgiven av BirdLife Sverige. Gissningsvis innebär högre vindkraftverk att skuggor från rotorblad och oljud tränger undan tjädern ännu mer. Om man sen lägger till vägar, den tillsyn som behövs och kravet på stora avstånd mellan snurrorna, visar enkel matematik att det inte blir plats över för varken min tupp, bärplockare, skogsflanörer, fladdermöss eller kantarelljägare.

MIN TUPP, andra fåglar, djur och människor som vill ha lugn och ro kommer helt enkelt inte att trivas. Att flytta till närliggande Brevens tallskogar är naturligtvis ingen idé för djuren och fåglarna. Där är det redan fullt. Vindsnurrorna kommer dessutom att störa djur, fåglar och människor i naturreservatets södra del.

Jag önskar att fler får träffa min tupp och att han får möjlighet att bo kvar med sina fruar i sin skog. Det var ju trots allt tjädrarna som bosatte sig i skogarna först. Kanske kommer tjädrarna att hitta någon annan plats att bosätta sig på. Men det blir knappast i Närke.

Det finns mycket få områden söder om Dalälven som är tillräckligt stora för tjäder. De är kräsna i maten och ogillar människor och andra störningar. Min tupp och de andra hönsfåglarna i södra Sverige har generellt så kallad dålig bevarandestatus. Ett annat ord för att hotas av utrotning.

LÄNSSTYRELSEN i Örebro (läs du, jag och ett par andra skattebetalare) har betalat runt 120 miljoner kronor för Örebro läns del av naturreservatet Brevens tallskogar. Hur mycket Länsstyrelsen i Östergötland har betalat för sin del av reservatet vet jag inte. Investeringar som gjorts för naturvärden och biologisk mångfald kommer med andra ord att kastas på den alltför snabbt växande högen av naturskövling och biologisk enfald. Ändå är det hönsfåglarna som beskylls för att vara dumma!

Subjektet.

FOTO: INGRIID PETERSSON

KRÖNIKA: Valdemar Andersson